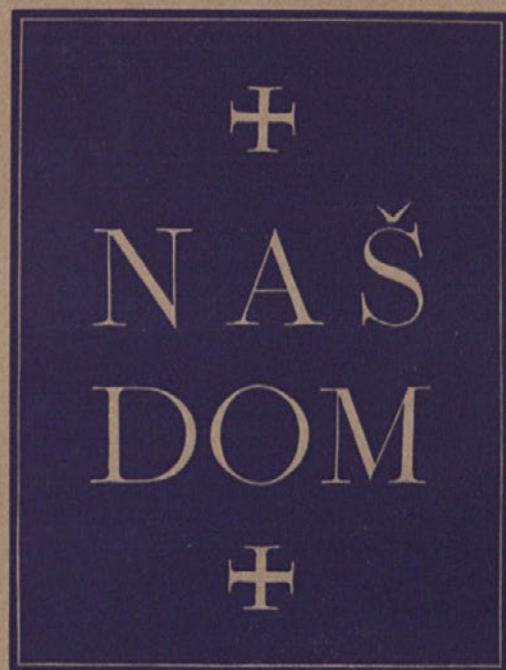

1 9 3 9

III. Z V E Z E K

Izhaja četrletno. Naročnina znaša letno 20 din. Posamezen zvezek je po 8 din. Številka poštnega čekovnega računa je 13.577.

Tiska in izdaja Tiskarna sv. Cirila v Mariboru; predstavlja jo Albin Hrovatin v Mariboru.

Urejuje dr. Fran Sušnik v Mariboru.

Naslov uprave ali uredništva: Maribor, Koroška cesta 5.

Vsebina tretjega zvezka:

Otto Michael-Ksaver Meško: Pohujšanje (Roman)	385
France Filipič: Večer se v žalosti smehlja (Pesem)	407
France Filipič: Ujet sem v sen ljubezni (Pesem)	407
Stanko Janežič: Naš dan, Mladost, V samoti (Pesmi)	408
Radojko: Lahko noč (Pesem)	408
Valentin: Najine ceste so bele (Pesem)	408
Stanko Modic: Ognjenik	409
Valentin: Zvonovi zvonijo, Nocoj (Pesmi)	410
France Lipičnik: Oj zbogom vas domača	411
France Filipič: Jesen (Pesem)	419
Jakob Ciglar: Orač (Pesem)	419
Maks Jeza: Zgodovina slovenske knjige	420
France Filipič: Književni obzornik	423
France Modrinjak: Uganke	429
Ugankar kramlja	na ovoju

T A Z V E Z E K J E U R E D I L F R A N C E F I L I P I Č

Pohujšanje

Roman

Poslovenil Ksaver Meško

(Dalje)

Ko je prišel Lenart prve velike počitnice domov, je bil celo nekoliko polnejšega obraza, kakor ko je iz Vrhov odhajal. Brata in sestre so ga samo molče opazovali, v njih očeh se je občudovanje družilo z zavistjo. Vaščani so se ob srečanju z njim našobili. V nedeljo je moral stati sredi cerkve; k drobižu gor k oltarju pač ni mogel več iti, fantje v klopih pa se niso za las umaknili, tako da zanj tam ni bilo prostora. Peter Gorjak je bral spričevalo in strmel v fanta dolgo in sovražno: »Od koga le imaš to glavo za učenje?« so mu vpraševale oči in so se manjšale in manjšale, ožile in ožile. Mati mu je potegnila enkrat z roko božajoče po glavi. Župnik ga je pridržal pri kavi, bilo je namreč v nedeljo popoldne. Doktor spodaj v dolini mu je samo rekel: »Dobro spričevalo še ni kaj. Toda če boš tako pridno nadaljeval, bo ljubi Bog naredil iz tebe še nekaj dobrega.« Zdaj v počitnicah se pa naj kar pošteno poprime dela in domačim krepko pomaga, mu je še svetoval. Lenart je to tudi storil. Da bi pričakoval kaj pohvale, ni bil vzgojen za njo, je tudi pogrešal ni. Da pa mu je oče nalagal dela kakor kakemu hlapcu, to ga je navdajalo s ponosom, in najsi ga je pri tem tudi nahrulil, saj je tako delal z vsemi.

★

In Lenart je nadaljeval, kakor je bil začel.

Doktor v dolini je bil lahko zadovoljen. Župnik je bil lahko zadovoljen. Materi je lahko njeno skrivno upanje naraščalo. Celó Gorjak je bil lahko zadovoljen, saj Lenart ni prinašal domov samo dobrih spričeval, tudi poljskih del od počitnic do počitnic ni pozabil. Tudi tovariši v šoli so bili z njim pač zadovoljni, saj so si ga izbrali od tretjega leta dalje za svojega predsednika — celo dva najimenitnejša, sina sodnega svétnika, sta glasovala za kmečkega fanta. Toda za tem vidnim obrazom doraščajočega Lenarta, ki je vse dolžnosti vestno spolnjeval in bi ga bilo sram, da bi komu dovolil pogled v svojo notranjost, je domovalo vse kaj drugega ko spokojnost. In kar so sošolci imenovali temperament, je bil vihar v njem.

Zakaj v Lenartovi duši, življenju se odpirajoči, ni bilo več mirnih časov.

In najsi je stopal od leta do leta više, iz razreda v razred, venomer prihajajočemu naproti plameneč, nikoli na trenutek priklenjen, najsi se je v počitnicah vadil voditi med brazdami oralo očetovo, najsi je s kosci sukal koso kot namestnik matere, najsi se je pripravljajal za odločilne skušnje — zmerom so se menjavala v njem donebesna valovanja z grozotnim opustošenjem.

In prišumeli so tedni, meseci vroče predanosti tistemu življenju, v katerem je lahko sprejemal, kar so mu čuti in misli le zajeti mogli, časi, v katerih se je zdel opijanjen od razposajenosti, hrepenenja po večjem in večjem znanju, in ko je vse vrstnike kar potegnil s seboj v to pijanost; časi, ko so valovi njegovih načrtov v njem visoko zapluskali in se je drznil upati: »Tako ponosna mora postati moja mati name, da se bo morala strahopetnost pritajenega očeta dvigniti iz njenih molčečih zakotij ter priznati njo in mene.« V takih časih so si prišepetavali njegovi učitelji in vzgojitelji: »Pijanost, v kateri je bil spočet, ga je spet zajela.«

Toda ko so valovi v njegovi duši upadli, ko so ga pri obiskih v domači vasi pogledi odbijali huje ko kdaj — zakaj doraslemu so odtegnili še tisto nezavestno prizanesljivost, ki si jo je bila slabotnost otroka ob vsi sovražnosti vendarle izsilila — kadar je prišlo kako grdo pismo, ki mu je zalučalo v obraz zlobno ime starega sovraštva »pohujšanje«, ako je mož, ki ga je moral imenovati »oče«, pred njim mater obkladal z najostudnejšimi priimki, ko je z bolj in bolj se razvijajočo pazljivostjo sprejemal vase življenje v domači hiši: — trpeči gnus matere, plašno zaničevanje bratov in sester, neustavljivo besnenje očeta — tedaj se je pogreznil spet v najbednejšo obupnost in pretresla ga je malodušnost, da nič, nič ne bo moglo nikdar izbrisati sramote njegovega spočetja in njegovega življenja. Tedaj je postal za čas celo slab učenec.

Sicer so se učitelji in vzgojitelji z vneto trudili, da bi z odločno vzgojo in nepopustljivostjo svojega vodstva tudi v teh časih suhote doraščajočega fanta dvignili in ga navajali, da bi ga njegova krepka volja varno vodila čez te čase dušne suše. Spoznavali so pa z leti jasneje in jasneje, da je duša tega zorečega, kadar jo je treščilo v tista brezna, bila nedojemljiva za vsak opomin, nedosegljiva celo za glas ponosa in časti, neobčutljiva za vsako kazen, in da vzroki za to niso bili v tem, da bi mu bila odpovedala in oslabela volja, ampak v nedostopnih globinah njegovih dušnih doživetij, ki so postajala tem močnejša, čim bolj se je bližal življenjski dozorelosti.

Tako so naposled samo budno pazili na nerazjasnjiva brezna njegovega notranjega življenja.

Njegovi vzgojitelji si niso prikrivali, da bi se mogli iz nevarnih fantovih nagnjenj razviti nevarnosti in celo zapreke za duhovniški poklic, ako bi se pač odločil, da izpolni željo njim, ki od doma tako skrbijo zanj, in zdelo se jim je, da je njihova dolžnost, zaupati to zaskrbljenost, ne da bi s tem fanta tožarili, doktorju v trgu in vrhovskemu župniku. Niso si pa tudi prikrivali, da v značaju njihovi oskrbi izročene učenca ni bilo nikake dedne obremenitve, ki bi jo bilo morda mogoče razlagati iz njegovega izvora. Edino dušna stiska, ker je bil v domači vasi nekak izobčenec, je bila, ki je ni mogel premagati, kadar ga je napadla. Ako je pa ta napad prešel, nenadoma, kakor je bil prišel, ob kaki besedi, kaki nalogi, igri, nikoli pa ne ob čem jasno otipljivem ... pa so ga valovi njegovega navdušenja spet dvignili visoko nad druge celo; tedaj se je sprevrgla njegova dobra volja v razposajenost, v drznost, njegovo vse objemajoče prijateljstvo; tedaj je pisal naloge, katerih misli so se mogle spočeti edino le v njegovih nedostopnih globinah in jih je moglo vreči na svetlo le prekipevajoče vretje njegove duše.

Skušali so ga nekoč učitelji pritegniti k domači godbi, v upanju, da se bo ob muziki nekako uravnovesilo njegovo notranje življenje. Pa so kar prestrašeni poskus opustili, zakaj ne le da se ni pustil vezati po strogih zakonih začetniškega učenja, ampak ga je njegova nadarjenost zavedla, da se je le še nevzdržneje predal svojim čustvom. Tako so z godbo kar prenehali, češ da nima »talenta« zanj.

V redkih pismih, ki so iz njegove roke romala v domače kraje, materi, bratoma in sestrama — očetu pisati se je iz njemu samemu neznanega vzroka varoval in je samo v pismih na druge pošiljal, kakor je čutil, da se spodobi, pozdrave tudi njemu — časih župniku, večkrat botru, ki ga je bil v šole dal, so se ti njegovi časi jasno odražali. Menjavala se je v njih mučna suhoparnost zapovedanega in potrebnega pisanja z nebrzdanim poletom njegovega ognjevitnega čustvovanja, in vretje več tednov trajajočega razburjenja, naravnost prekipevanja, je nepričakovano, brez pravega prehoda sledila ohromela onemoglost vseh njegovih sil.

Že v sedemnajstem letu je pisal bratoma: »Nikar se ne odvracajta od mene, ker si moram v glavo ubijati latinščino, grščino in francoščino, matematiko in

fiziko in kakor se vsa ta ropotija že imenuje. O, ko bi mi bili vendar pustili, da bi bil kmet, kakor smete biti vi...!» Vsa zaskrbljena je po dolgem oklevanju in razmišljanju pokazala Magdalena pismo župniku.

Toda ta je dobil prav isti dan tudi pismo s prav isto pisavo, in v tem so bili stavki: Rad bi si izvolil poklic, kakor je vaš, gospod župnik, toda ne samo tega! Rad bi bolne ozdravljaj, a tudi ne samo to! Rad bi zidal, gradil, obdeloval, raziskoval bi rad in z ustvarjajočimi rokami urejeval. Boreč se bi rad stal, kjer nevarnost treska ob nevarnost, in bi tam zdravil, zakaj najlepša in najbolj božja med človeškimi čednostmi se mi zdi: telo in dušo zdraviti!»

Zdraviti — to hrepenenje se je budilo že zgodaj v njem, in ta moč je morala nekako čutno izsevati iz njega.

Neki njegov predstojnik je nekoč izrekel o Lenartu označbo: »To je rojen dušni pastir.« In ta lastnost se je od leta do leta močnejše razvijala v njem. Bilo je čudovito: Lenart, ki ni sklepal z nobenim tovarišem posebnega prijateljstva, je z leti bolj in bolj postajal tovarišem zaupnik v njihovih z vsakim dnem večjih stiskah in težavah. Ni hodil on k njim, oni so prihajali k njemu. Pri skupnih sprehodih, pri katerih so prijatelji redno hodili skupaj, je bilo videti ob Lenartu danes tega, jutri drugega sošolca. In čudno: navzlic razklanosti v njegovi notranjosti ga niso nikoli čutili čudaškega. Ne da bi se norčevali z njim, so ga lepo pustili, ako je v takih časih rajši sedel pri knjigi, kakor bi uganjal z njimi burke. In spet ne navadno: prav tedaj so najrajši prihajali k njemu s svojimi zaupnimi zadevami.

Ako bi rekel ravnatelj o skrbah tako obteženega: »Neumnost vse skupaj!« bi bil fant nesrečen, ker ga čisto nič ne umevajo. Ako je pa Lenart s svojimi grebajoče zaostrenimi ustnicami, počasi in nekako čudeč se rekel prav isto, je bilo to zdravilo. Njegova beseda je naredila veliko tegobo majhno, brezpomembno, nepotrebno celo. Modrost je bila ta beseda. »Lenart je rekel,« je postala krilatica, ki je imela težo in ceno. Nekako čutili so ti mladi ljudje, da je Lenart od velikega in težkega življenja, ki je od časa do časa tudi ob nje malo zapljusknilo, moral okusiti precej več, dasi nobeden njegove zgodovine ni poznal.

Prav za prav so doraščali vsi vse preveč zavarovani med samostanskimi zidovi. Vendar je prišel neke jeseni eden, osemnajstleten, s počitnic do vratu zaljubljen v zavod. Drugi njegove starosti so gledali sanjača z občudujočo spoštljivostjo, in nekateri kar niso marali zaostajati za njim in so vedeli povedati, kako se jim trgovčeva hči v knjigarni ob gimnaziji prav posebno prijazno smehlja, a je Lenart med zvedavo poslušujoče samo suho vrgel: »Jaz bi še počakal.« In resna zadeva se je sprevrgla v nedolžno zabavo.

Bil je med njimi eden, ki so ga zredili tuji ljudje in svoje matere niti poznal ni. Večkrat je silil v ravnatelja, naj mu razodene, kdo je: Ta ni smel govoriti. »Grdo je to od njega,« se je nevoljaš prišel pritoževati k Lenartu in je grozil: »Svojo mater hočem poznati!« — »In kaj bi storil, če bi jo poznal?« ga je vprašal Lenart. — »Pisal bi ji kdaj,« — »Kaj pisal?« — »Da jo rad imam.« — »In potem?« — »K nji bi se kdaj peljal in ji povedal...« — »Da jo rad imaš?« — »Kajpada.« — »In dalje?« — Dalje oni ni ničesar vedel. — »Pa misliš, da ima ona tudi tebe rada?« — »Seveda mislim to! Saj je vendar moja mati!«

Tedaj je Lenart naredil zaključek, ki je na mah odstranil vse preudarjanje in prerekanje: »Kaj pa prav za prav še hočeš, ko se pa oba rada imata?« — »Saj res!« se je zasmel tovariš.

Da, mladi Lenart Gorjak je znal v teh časih že mnogim svetovati, le samemu sebi ne.

Tisti dan, ko so končali zrelostno skušnjo, ga je ravnatelj poklical k sebi. Stala sta si nekaj časa naproti, zoreči starček in zoreči mladenič, in sta potapljala oči v oči.

Stari duhovnik, nekaj živ, goreč grm, čigar držanje in pogled, obraz in postava so bili kakor nikoli dokončana, presunljiva pridiga, mu je molče podal list papirja. Bila je prva naloga mladega dijaka Lenarta Gorjaka. Rdeče podčrtan je gorel iz lista en stavek:

»... jaz podobe božje nisem našel.«

»Kaj pravite danes k temu stavku?« ga je vprašal duhovni gospod.

Lenart se je splašil. Obotavlja se je odvrnil: »Nisem več iskal, gospod ravnatelj.«

Na širokem oknu pisarne je stala velika, visoka in obširna kletka. Majhen, svetloprsen tiček z rjasto rdečo zaplato pod vratom se je vznemiril na gugajoči se palčici, je malo pobrskal, malo popraskal ter zapel. In skozi tišino pisarne, ki je trepetala po nji samo neodrešena pesem drobne taščice, je prišel miren glas in se je pognel v Lenartovo dušo:

»Pa še iščite, dragi prijatelj!«

★

Iskati mu je pomagal tudi doktor spodaj iz doline.

Zrelostno spričevalo je starajočega se zdravnika — šestdesetim se je bližal — tako razveselilo, da je mlademu Lenartu ponudil: »Veš kaj? To spričevalo je že vredno enega potovanja. Kam hočeš?«

Lenart se je spočetka branil, je nekaj mencal o mnogem denarju, ki ga je doktor že zanj izdal, momljal nekaj, koliko hvaležnosti mu je že dolžan, česar se prav dobro zaveda... pa mu je doktor renče presekala besedo: »Ne govori neslanosti! Hvaležnost dolžan! Abotnejšega ne veš nič povedati? Sicer pa — ako se mi hočeš res hvaležnega skazati, s seboj me vzemi! Se bo mojim starim kostem kar dobro prileglo.«

In tako sta nekega dne sedela v vasi pod planinami pri steklenici starega vina in gledala gor na v lahko soparico poletnega večera zavite vrhove. Kar je doktor povzel:

»Neko uslugo mi moraš storiti, Lenart.«

»Rad, gospod doktor.«

»Rešiti me moraš hude zadrege. Zdaj si pravi gospod, vsi te bodo vikali. Čisto v redu. Ni pa v redu, da bi se midva ogovarjala z 'vi, gospod doktor' in s 'ti, Lenart'. Ne boš mi štel za zlo, ako jaz, kakor si pač zdaj sva, ne spravim zate 'vi' v svojo staro glavo.«

»Toda, gospod doktor.«

»Tako nama preostane samo eno, da se te sitnosti rešiva: tikal me boš.«

»Gospod doktor!«

»Mislim, da bo najpreprostejše, če me sprejmeš za strica.«

»A jaz ne morem...«

»Ali naj tem ljudem tu v gostilni zastavljava uganke? 'Vi' in 'vi' to razumejo. 'Ti' in 'ti' tudi razumejo. Toda 'vi' in 'ti' — ta jim bo pretežka. Torej vidiš: najlepša priložnost, da pošteno urediva razmerje med nama,« se je smejal stari mož. Lenart je še ugovarjal. »Tedaj pa zahtevam, da mi praviš 'gospod boter'; tako bova vendar nekoliko v žlahti.«

Zdaj se je smejal tudi mladi.

»Ti si si želel gore — jaz si želim za to tvoj 'ti'.« — »Tako« — je zaključil, ko sta naposled pila bratovščino — »zdaj se lahko vsaj pametno pogovoriva.«

Drugi dan je bila nedelja.

Bila sta skupno pri rani sveti maši v lepi vaški cerkvi. In sta bila zdaj na poti na goro, že precej visoko nad vasjo, ter sta gledala dol na cerkev med vaškimi hišami in na pokopališče, položeno kakor širok venec okrog cerkve, in na ljudi, ki so se, majhni kakor palčki, pravkar sipali od pozne svete maše iz cerkve in tja med grobove.

Rahel veter je zanašal tihe glasove zvonov mimo njiju, nesel jih više gor po gori.

»Kakšen človek je le bil, ki je zvonove iznašel?« je povzel Lenart.

»Jaz bi sodil, da je bil prav beden,« je modroval zdravnik.

Prisluškovala sta za bežečim, svetlo zamolklim dvospevom.

»Pač pa veren!« se je razvnel Lenart.

»Da, človek, ki se je zavedal, kako beden je, pa je poznal tudi čudež, kako se dvigniti iz te bednosti, nad to bednost.«

»Pa ni vznemirjen nekaj veličastnejšega kakor kaka stolna cerkev?« je preudarjal mladi.

»Misliš, ker ne gradi visoko v ozračje samo s kamenjem, ampak z glasovi?«

»Da. In ne samo visoko kakor zvoniki, ampak v neskončnost — in ne samo z glasovi, z molitvami!« In v nenadnem hrepenenju, da bi se porazgovoril, je pri-
znal: »Prav nič moliti nisem mogel danes.«

»Kaj je molitev?« je vprašal zdravnik.

Čudeč se naglasu njegovih besed ga je Lenart pogledal. S smehljajem je pripomnil: »Stric, to se glasi kakor tisto: Kaj je resnica?«

Zdravnik je ostal resen. »Resnica je, da mnogo več ljudi moli, kakor duhovniki priznavajo. Tudi ti si danes molil. Prav zato, ker si rekel, da moliti nisi mogel, vem: molil si. Ali morda taka želja ni molitev? Tako nezadovoljstvo s samim seboj ni molitev? Ako sedaj vzkliknem: Gospod Bog, kako lep je tvoj svet! ali to ni molitev?«

»Stric, učili so nas, da tako govorijo panteisti.«

»O, ti boš slab duhovnik, ako tega ne umevaš,« se je branil doktor.

»Ali sem rekel, da nameravam biti?«

Umolknila sta.

Spodaj, na pokopališču okrog cerkve, je kar gomazelo.

Pa je načel zdravnik drugačen pogovor:

»V mestih,« je govoril, »prestavljajo zdaj pokopališča daleč ven iz mesta. Pa ob tem rajni ne bodo pozabljeni? V vaseh, kjer ljudje vsako nedeljo pri cerkvi postajajo ob grobeh, da, tam so še vezi z umrlimi in s preteklostjo. In najsi so tudi površne, boljše vendar ko nobene. V naših časih preteklost odrivajo, nazaj, daleč proč, iznebili bi se je radi, čisto jo zatajili. Toda kakšna bo tista prihodnost, ki preteklost taji? In ta? Ubiti je vendar ni mogoče. Pa se maščuje, ako jo pozabljajo, jo hočejo izbrisati. Preteklost je treba spoštovati kakor sedanjost, da nam bo dobra.«

Zdržema sta stopala navzgor.

»Čemu mi govoriš to, stric? Čemu kličeš mojo preteklost? In prav zdaj?«

»Tvojo? Govoril sem samo na splošno. Kmetje doli na pokopališču so me napotili na to. Praviš pa pravilno: prilegalo bi se tudi nate. Takšen pač si: zmemor naobrnez vsako stvar nase, in kar mogoče neugodno. Ti, ti še vendar niti nimaš prave preteklosti, take namreč, ki bi bil odgovoren zanjo, mnogo vsaj ne. Tista, ki zdaj misliš nanjo, je le preteklost tvojih staršev. Res pa je: tudi k ti bi moral reči svoj ,da'. Ali jo boš morda naredil lažjo ali drugačno s svojim ,ne'? Pač ne, dragi moj.«

»Ali naj rečem ,da' k svoji omadeževanosti?« je vzkipelo iz Lenarta.

Zrak okoli njiju ni bil več čist, ne več topel, bil je vlažen, hladen in težeč. Razgled v dolino je bil zastrt. »Megla,« je razočaran vzkliknil zdravnik. Stopal je spredaj, nekoliko počasneje. Dihal je malo težje. Nekaj rid na ovinkasti cesti je prešel molče, postal, odpel si telovnik. »Če bi šel ti spredaj...« je ponudil Lenartu; in »vidiš, to imaš zdaj od tega, ker si me s seboj vzel,« je pripomnil, ko je oni zahvalil. »Si moraš za tolažbo pač reči: 'Drugi, ki s svojimi očeti hodijo, tudi niso na boljšem.'« obrnil se je, kakor ne bi bil opazil sence na obrazu fantovem, in je stopal dalje.

Postajalo je že strmo, in tudi Lenart, zadnje mesece bolj vajejen sedenja ko letanja, je moral svoje moči napeti. Tako ni bilo časa za pogovore. Tudi mu je bil doktor še odgovor dolžan. Ta je stopal zdaj z mirnimi, enakomernimi koraki, ki jih je imel v sebi še izza mladih let; ko je kot novopečeni zdravnik prišel na svoje mesto, si ni mogel takoj oskrbeti voza in konja, pa je obiskoval bolnike v Vrhéh in po sosednih hribih peš, ako niso prišli slučajno ponj s kakim kmečkim vozom; tako se je dobro privadil hoji.

Lenart je mislil na Petra Gorjaka.

»In zdaj? Kaj bo zdaj?« je ta kratko vprašal, ko je bil prebral zrelostno spričevalo. Lenart ni vedel ničesar in je stal kakor kak šolarček, ko mu je oče dalje govoril: »Drugi bodo to že vedeli, drugi. Moraš se pač zmerom na druge zanesti, zmerom samo na druge. Tako ne boš napačno hodil. Z nama je pač že tako, veš. Pri nama so že zmerom imeli drugi prednost.« In je kar nepričakovano zavpil: »Kaj mi le kažeš to cunjo, ko pa jaz nimam ničesar zraven govoriti?«

Mati samo: »Bog te blagoslovi. fant!«

Kaj bi tudi mogla več reči in kaj pametnejšega? Vobče je postajala zdaj tem tišja, čim večji je postajal on. Ali jo je bilo sram pred njim? Kako se je še pred pol ure usajal: »Ali naj rečem, da k svoji omadeževanosti?« — O Bog, kako je vse to brez izhoda!

»Stoj!« je nenadoma zazvenel doktorjev glas pred njim. Lenart je pogledal po poti. Kje le je? Pa se je že spet oglasil: »Stopaj čisto počasi in glej pred se!« Tanka drevesa planinskega gozda, ki so bila že vidno nižja, so stala že precej stran od poti. Nekaj srednje velikega, čokatega, z mahom prevlečenega kamenja je ležalo naokoli. Ali so že v bližini pečine?

Lenart je storil, kakor mu je bil zapovedal nevidni glas, stopal je zdržno, pogled uprt pred se, naprej, više, korak za korakom. Meglena odeja naokoli je postajala svetlejša...

...in zdaj, mahoma...

Zagledal je doktorja. Jasno sonce mu je oblilo lice, mu vzelo vid. »Stoj!« je zaslišal spet in je obstal... in zdaj je videl: predrl je sivo, vlažno, valovečo belino. Ležala je za njim. Ležala pod njim. Stal je v soncu. In nebo nedoumljivo globoke modrine se je razpenjalo nad tem svetom.

»Prebrodila sva jo, meglo!« je zaslišal Lenart. Še nekaj korakov in stopil je v sončno luč ter se je kmalu začutil od temena do pet vsega objetega z novim žarom in sedaj šele je opazil: gozd je bil za njima, pred njima prosta, vzpenjajoča se višina, nekaki kotanji podobna, in kjer so se njeni zeleni robovi zlivali s sinjino neba, je bil videti jasno se svetlikajoč, zobčast pas: vrh.

»Oh!« je vzdihnil.

Vsporedno sta zdaj stopala po kotanji, čez krušeče se kamenje, bolešno travco in mahovje proti složni steni. Nekje v ozadju skrit je neutrudno klical tiček. Šele po dolgem odmoru je zdravnik pretrgal molk.

»Dolžan sem ti še odgovor, Lenart. A morda si že začutil odgovor, ki sva ga med tem dobila.«

»Kakšen odgovor?« se je čudil Lenart.

Brez vsake zveze pa je vprašal zdravnik: »Ali ti nahrbtnik ni zdaj lažji?«

»Da, tu gori že, kjer se človek lahko pošteno oddahne in prosteje diha.«

»In ta zrak tu gori, kaj?«

»Da... toda ti si nameraval...«

»Vidiš! Prav tako je tudi s tem, kar ti imenuješ svojo omadeževanost. Neprijetno ozračje je; saj ga poznaš, vrhovsko ozračje! Dušecha megla zlobe je, siv, neprodiren ovoj megle, naprodiren za oko, res..., a ne nezmagljiv. Treba je samo skozi! In veš, kako se skozi prerineš? Da se dvigaš! Samo s tem, da se dvigaš! In če stopaš više, zmerom više, kar naenkrat boš nad njo!«

»A če je treba spet dol? Saj nazaj dol je vendar spet treba?«

»Kadar koli boš spodaj, bo treba spet gor in spet skozi!«

»In se ne bo nikoli razblinila, ta megla, nikoli?«

»To moramo že ljubemu Bogu prepustiti, ali jo bo in kdaj in kako jo bo razginal; večna nobena ni. In ako pusti katero dolgo nad nami, morda hoče s tem, naj bi se tembolj potrudili, da prišli skozi in se dvignili nad njo: mnogo truda, mnogo potu! In morda hoče tudi, da bi dobili veliko, večje in večje hrepenenje po luči, po višavah, po njegovem jasnem nebu, ako nam ga še ne da gledati. Sonce cenimo šele, kadar ga dolgo videli nismo.« Po nekaj korakih je pristavil: »Tebi je laže, da se čez vse dvigneš. Laže ko tvoji materi, laže ko očetu...«

»Kaj veste vi o meni?« si je mislil Lenart. Glasno pa: »Koga pa misliš, kadar govoriš o mojem očetu?«

»Petra Gorjaka,« je odvrnil zdravnik. »Ali ga naj ne bi tako imenoval?«

»Brez skrbi ga imenujte tako, stric. S tem oče vendar ne postane. Me je li kdaj maral?« Lenart je postajal jedek: »Nikoli me ni maral, nikoli!«

»In oni drugi?« mu je ugovarjal doktor. »Pa te je maral ta?«

»Seveda: kdo pa me je že kdaj maral? In kdo me mara? V Vrhéh, kdo? Od bratov in sester, kdo? In mati...« Postajal je grenak.

»O materi ne reči nič slabega, Lenart. Niti misliti ne smeš o nji kaj takega, kar bi moral kdaj obžalovati.«

»Kaj veste vi o nji? ... Ali veš kaj o nji, stric?«

»Vem, da jo moraš spoštovati,« je odvrnil zdravnik, »in še nekaj vem: da jo boš čislal tem bolj, čim starejši boš.«

Prišla sta na vrh kotanje. Pred njima se je sprostiralo majhno pobočje, s pritlikavim drevjem poraslo. Z njenega roba jima je zrla naproti temna streha neke kočice. Majhna, bela kapelica se je dvigala ob nji, z okroglo, rdečo streho iz opeke, ki se je zdela kakor klobuk na nji. Na desni od njiju se je spet pričevalo pobočje gore. Pred njima pa in v vsem obširnem polkrogu na njuni leví so se blesteli beli, s snegom pokriti vršaci, čeri in slemená, druga ob drugi, druga za drugo, druga na drugo poveznjena, z modrikastimi sencami krnov, kakor z živimi žilami preprežene.

Gore so jima zaprle usta. Molče sta stopala proti prijaznima stavbama.

V kapelici ni bilo žive duše. Le skromen, že nedoločljiv vonj po kmečkih oblekah je visel med stenami, pokritimi od vrha do tal s pisanimi zahvalnimi podobami. Na oltarju je stolovala v modro in rdeče oblečena baročna Mati božja, držeča v rokah božje Dete s skoraj čezmerno nepotrpežljivim izrazom, kakor bi ga hotela vsem, ki jo pridejo obiskat, proseče ponuditi: »Vzemi ga vendar!«

Lenart si je snel nahrbtnik in ga položil na leseno klop ob sebi. Za njim je zaškripal korak na vznemirjenih deskah: doktor je stopal po ozkih stopnicah na kor; opazil je od spodaj vabljivo lepo podobo na oboku, ki si jo je hotel ogledati. Celo star harmonij je iztaknil na koru.

Spodaj v prvi klopi je sedel Lenart in ni mogel odtrgati oči od razvnete Matere božje, ki se mu je zdelo, da mu kar govori: »Zakaj ga ne maraš? Zakaj ne vzameš Deteta? Ali ti ni dovolj? Kaj še čakaš?«

In zunaj so se vlekla v vabeči nedostopnosti slemena gora . . . Lenart ni videl več starega, naslikanega zlata na lesenem oltarju. Pogled mu je plaval skozi zidove ven in si je prinesel od tam ves širni, modro se bleščeči planinski svet kot oltar v kapelico.

In tako je stala modro-rdeča Mati božja zdaj sredi v tem svetu in na njegovih sevajočih višinah, kakor bi bila iz nebes stopila dol na nje in bi bila skrivnostno, malone otožno se smehljajoče Dete na rokah prinesla naravnost iz nebeških višin. In nekaj kakor zapovedovalna nestrpnost je bilo na njenem obrazu, nekaj kakor očitjanje temu obotavljalcu, ki ne zmore poguma, da bi sprejel breme tega Deteta.

Na koru je pod doktorjevo roko zaječal harmonij. A naglo utihnil. Se spet oglasil, rahlo, tožeče, v ihtečem dolce: »Salve regina, mater misericordiae . . .« in je obupno ječeče spet umolknil. In je še, poslednjič, skoraj sopihajoč kakor ves togoten, in z vso nekdanj srca presunljivo mogočnostjo izkričal iz sebe vroče proseč dur-akord. In je ves presunjen umolknil.

Ne da bi spregovorila besedico, sta se popoldne doktor in Lenart vračala v dolino.

»Oprosti, stric, prosim,« se je drugo jutro opravičeval Lenart. »Ni bilo lepo od mene, da sem včeraj domov grede hodil ob tebi, kakor bi bil nem.«

»Prava reč! Ali sva kaki kramarici, da bi morala venomer čenčati?«

»Zelo prizanesljiv si, stric. Vendar vem, da ni bilo v redu.«

Zdravnik mu je prestrigel besedo: »Ali me hočeš danes dražiti s tem, česar sem bil včeraj vesel?«

»Vesel?« je strmel Lenart.

Ni pa dobil odgovora na svoje strmenje, ampak mu je zdravnik predlagal, naj bi šla popoldne na planino, na kak vrh pa plazila kak drug dan. Brž sta se zedinila.

Hodila sta popoldne navzgor že za spoznanje laže kakor prejšnji dan. Lenart je poizvedoval, bo li razgled danes tudi tako krasen kakor včeraj. Gostilničar — je vedel povedati doktor — je vsaj nekaj takega prerokoval; in gostilničarjem gotovo ni v korist, da bi v takih zadevah ne govorili resnice, ker razočaran gost je le malokdaj s tako slastjo kakor zadovoljen. Lenart se je ob teh pogovorih kar odtajal.

In res je bila čast gostilničarjeva naposled sijajno rešena. Planino, ki sta jo po nekako triurni hoji dosegla, je na severozapadni strani obvladovala mogočno kipeča stena, na znotraj vzbočena kakor vtisnjeno ogledalo, in njeno rumeno pečevje je bleščalo, kar razpaljeno se je zdelo, čim globlje se je sonce nagibalo k večeru. Pred njima se je razprostirala cela poljana razmetanega kamenja, med katerim se je rdeče blestelo. Star pastir z gosto osivelo brado jima je pokazal pot tja, in tako je Lenart zdaj užival prvo srečanje s planinskim cvetjem. Doktor je opazil s tihim zadovoljstvom, kako je mladeč prvikrat pretrgal priučeno vzdržnost in je upal zavriskati, kar je bilo morda prav zaradi tega tako lepo, ker se mu je korenito ponesrečilo . . . Kako je gibčno skakal s kamna na kamen in se kakor otrok veselil vsake cvetke, ki jo je kje med kamenjem iztaknil. Bilo je, kakor bi bil na stežaj odprl srce, da pusti vanj zrak in sonce in vso lepoto, kar je le more ujeti, in kakor bi bil sam ves zavzet, kako vesela vendar mora biti njegova do zdaj boječe zaprta duša.

»Veš kaj, stric? Takle šopek ponesem materi, kadar se bova peljala domov,« je nenadoma zaklical Lenart izza kamnite klade.

Doktor, ležeč za lučaj kamna oddaljen med kamenjem in planinskim cvetjem, da mu je sonce obsevalo vse telo, je malo nagnil glavo na stran in mu zaklical: »Da, in izvoljenki tudi, prosim lepo.«

»Kaj bi jaz s tako?« je vprašal Lenart in je prihajal bliže.

Zdravnik si ni bil povsem na jasnem o skoraj posmehljivem in vendar nekako otožnem naglasu tega odgovora, vendar je nadaljeval s šalo: »O, jaz bi že vedel, kaj bi z njo!«

Lenart se je toliko približal, da sta mogla mirno govoriti. Sedel je okobalo na kamen, sedlu podoben, in je vprašal: »Stric, zakaj se pa ti prav za prav nisi oženil?«

»Morda, da zdaj morem očeta igrati, ne da bi bil.«

»Beži no!«

»Zakaj pa ne? So modri ljudje, ki trdijo, da moški žrtvuje več odločnosti in moči svojim muhavostim kakor svojemu poklicu. Moja muhavost je, da igram očeta, v strica preoblečenega.«

Lenart se s tem ni zadovoljil. »In nisi imel nikoli neveste?«

»Ali vprašuješ zato,« — nato doktor — »ker te je dopoldne poštarjeva hčerka tako presrečno pozdravila?«

Lenartu se je ob sencih prikazala lahka rdečica, a je brz spet izginila. Samo rekel je: »O, če imaš tako ostre oči, si gotovo tudi opazil, kako malo se me je to dotaknilo.«

»Res?« Doktor je sédel. »Tedaj so me pač moje stare oči varale. Glej, glej.« Smehljaj se je.

Lenart je postajal nataknen: »Oh, kaj! Vem prav dobro, da to ni nič zame. Le nič se ne boj, nisem zaljubljen.«

»Ali sem ti to očital?«

»Oprosti! Grdavž sem! Zmerom spet grdavž!« se je opravičeval Lenart. Grizel si je ustnice.

»Resnica, to si! Najbolj proti samemu sebi!« se mu je v obraz smejal zdravnik. »A zdaj sem lačen.«

Kakor studenčnica mrzlo mleko so jima dali v koči in s kuminom pomešan kruh, ki ni manj prijetno dišal kot je bil dober, in surovo maslo, toliko, da nista mogla drugače, kot da sta si ga namazala na kruh kakor še nikdar v življenju. Zapletla sta se v pogovor s starim planšarjem, ki jima je lažno prinašal jed za jedjo na mizo. Brado je imel mož kakor kodelja in kakor kmečka blazinica okroglo, veliko in mehko. Povpraševala sta ga po njegovi živini, po delu, in Lenart mu je zastavljal tako večša vprašanja, da je mož postajal bolj in bolj zaupljiv. In ko je končno zvedel, da je tudi mladi študent kmečki sin, ki je zrastel ob kravah in kozah, ga je kar prevzelo tiho spoštovanje in je vprašal: »Tedaj bo pa mladi gospod gotovo duhovnik?«

»Zakaj pa?« se je zavzel Lenart.

»Kmečki fant, ki gre v šole, vendar ne bo postal kaj drugega kakor duhoven gospod,« je modroval pastir.

»Tako,« samo to je odgovoril Lenart.

Tu se je vmešal zdravnik. »Tako dokončno se še ni odločil,« je pomagal Lenartu. »Lahko se uči, za kar se hoče — za zdravnika morda.«

»Ne! Nikdar!« ga je naglo zavrnil Lenart.

»Zdravnik. Oh ne!« je odbil tudi planšar in je nezadovoljno odkimaval.

Lenart je bil v zadregi. Zdelo se je, da je stric res užaljen. »Čemu ne? Ali imaš kaj zoper zdravnike?« je vprašal bolj razdraženo, kot se je sam zavedal.

»Umreti moramo tako vsi,« je modroval planšar.

Lenart se je siloma zbral: »Gotovo ne, stric! Odpusti! Sam ne vem, kako sem mogel kaj takega reči. A nekako čutim: za zdravnika nisem.«

»Vi ste zdravnik?« je vprašal zdaj planšar. »Pa nič za zlo, gospod!« Rekel da je tisto samo, ker moramo pač vsi umreti, se je opravičeval. On pač misli tako. Drugi lahko drugače. On da je poznal nekega res dobrega zdravnika, kar neverjetno učenega... Toda če bi on smel svetovati...

»In kaj bi mi svetovali?« je vprašal Lenart izzivalno.

Stari planšar je brodil z vsemi desetimi kakor korenike rjavimi prsti po svetli, okrogli, kodrasti bradi.

»Živinozdravnik?« je poizvedoval doktor.

Bradač je nezaupno napel nosnice.

»Lekarnar?«

»Pa vendar kmečkega fanta ne boste pustili strupe mešati!« je odbil stari, kakor bi že vprašanje bilo žalitev.

»Morda odvetnik?«

»Zdi se mi, gospod hočejo, naj bi tudi o drugih študiranih rekel kaj slabega, ne samo o doktorjih,« se je premeteno branil planšar.

Vsi v glasen smeh.

»Kaj torej?« je napeljeval Lenart.

Starec ga je pretehtaval z mežikajočimi očmi. »Nič prav ne vem, kako je kaj tu gori, tu notri?« je preudarjal in se praskal po glavi.

»O, tam bo že vsega dovolj,« je smehljaje pomirjal doktor.

»Pa če mladi gospod duhovnih gospodov nič prav ne mara...«

»Tega nisem rekel,« se je branil Lenart.

»Ne, v resnici ne. Toda zelo od zgoraj dol jih precenjate,« ga je kresnil stari. »Ako pa ni preveč za kitlcam,« je modroval dalje, »kaj da ne bi bil prav čeden duhovni gospod?«

»Pa zakaj ravno duhovni?« spet Lenart z viška.

»In zakaj ravno ne?« planšar nasproti.

Smejali so se, ločili se kot prijatelji. Toda »zakaj ravno ne duhovni?« je pel odmev v Lenartu Gorjaku.

Ko so stopili iz koče v sončno luč, so se pasle krave prav proti koči, bliže in bliže, zakaj polagoma je šlo proti večeru in vedele so, da jih bodo pomolzli.

Izza staje se je pojavila krepka dekla, z brčicami, kakor jih ima fant, ko mu poganja prvi puh, in ne več v prvi pomladi. Dve prazni vedri je nesla v vsaki roki; ropotala in cingljala so kakor veliki, živini krog vratov viseči zvonci.

Cingljanje, zvončkljanje in ropotanje kravjih in kozjih zvoncev je poneslo Lenartove misli v Vrhe. Za čas nekaj sekund je videl veletok domačih čred valoviti po vaški cesti. Mlad pastir je stopal z bičem pokaje pred čredo; prav kakor pastir tam doma je pokal. Pohitel je proti koči, zadaj vstopil in prinesel iz nje stolec in vedro.

»O, ko bi mogel tudi jaz spet kdaj molzti!« se je izvilo Lenartu.

»Pa še znaš?« ga je vprašal oni s predivasto rumeno brado, in njegov »ti« je Lenartu pognal skoraj rdečico veselja v lice. Ni bil več učen človek temu starcu tu..., ampak kmet!

»Pa vam pokažem!« se je mogočno postavil in je že slačil suknjo in telovnik, si zavihal rokave in je, žareč od sreče, zaprosil strica dovoljenja: »Saj se še ne mudi, kaj?«

»Kmetu se nikoli ne mudi,« je razlagal doktor, mudi se samo drugim ljudem.«

In tako je sedel šolani Peter Gorjak po dolgih letih spet na okroglem stolcu, je naslanjal srečen čelo ob toplo, rjavo telo krave, ki se ji je napeto vime povešalo globoko kakor zrel sad, je iztisnil nekaj kapljic na roko in si namazal z njimi prste in dlan, je poddržal vedro pod vime, in že je začelo mleko teči v enakomernem curljanju v kovinasto posodo.

Stari planšar je čez čas brez besede stopil v stran in je molzečega opazoval. Ob Lenartu je stal, mirno držečo žival po vratu božajoč, zdravnik in ga je tudi gledal.

»Si vesel?« ga je vprašal.

»Vesel — je premalo!«

»Imenitno!« je vzkliknil doktor. »Od učenih pogovorov o poklicih smo prišli na molžo.«

»Stric, ali ni tudi to poklic?«

»Kako misliš to?«

»Ako bi smel biti, kar sam želim, prav nič se ne bi pomišljal: kmet bi bil!«

Nič odgovora.

»Ne nameravam te žaliti, stric. Ne, žaliti ne! Toda zakaj ne smem jaz, najstarejši, biti, kar smejo biti brata in sestre?«

»V Vrheh?« je samo vprašal doktor.

»Kjer koli.«

»Toda veš vendar, Lenart, zakaj si iz Vrhov šel.«

»O, hočem se jim izogibati tudi v prihodnje. Vse življenje se jim bom izogibal.«

»S tem še ne bo nič pomagano.«

»Kaj torej še?«

»Misli si tole: Kravica tu pred teboj bi bila bolna in mleko, ki ga daje, bi bilo pokvarjeno. In ti bi pustil žival čisto pri miru, ne bi se je več dotaknil, ne je več molzel. Ali bi krava od tega ozdravela?«

»O, vem, kaj misliš. Toda kaj naj storim? Saj sem vendar...«

»Kaj ne, storil bi vse, da bi krava ozdravela in dajala spet dobro mleko. Pošteno bi se potrudil za njeno ozdravljenje. Sprejel tudi razne žrtve. Saj je dobra krava tudi nekaj vredna! In vse to bi storil, ker je pač tvoja..., samo zato, ker je tvoja. In pomisli, kako veselje, kadar bi bila spet zdrava.«

»Govoriš o Vrhah?«

»In ti niso vredni kake žrtve, da bi spet ozdraveli?«

»Razumem, stric.«

»Ne silim te, Lenart. Nikoli te ne bom. Toda misli tudi na te, kadar se boš odločal.«

Lenart je molčal. Izpod prstov mu je curljalo mleko.

»Kmet, zdravnik, duhovnik..., vsi smo pomočniki božji, Lenart!« je poudarjal doktor.

Krava je zadovoljno zamomljala.

»Vem, kaj storim, stric!«

»Ne! Ne tako! Ako imaš kako dolžnost, pač samo to: da ne pozabiš, da ti je usoda določila v Vrheh silno težko nalogo. Toda kako boš to nalogo skušal rešiti in jo boš li vobče maral sprejeti, o tem boš odločal po svoji volji. Ne tajim, da bi bil jaz srečen, vem tudi, da bi bila srečna tvoja mati, ako bi se mogel odločiti, da se ne boš posvetil svetu, ampak Bogu. Toda ne boš postal, niti ne smeš postati duhovnik ne materi ne vasi ne župniku ali celo meni na ljubo. Le preudaril če

bi, ali bi mogel postati Bogu na ljubo: da bi domačo vas, morda rojstno hišo Bogu spet pridobil. Samo preudari, nič drugega, ko preudari, Lenart!«

Krava je bila sproščena. Lenart je vstal, božajoče potrepljal žival po hrbtu in stegnu. V rokah je držal vedro z mlekom, toplim kakor življenje. V belini njegove površine je videl kakor za mnogimi tančicami svoj obraz. Pokimal mu je. In vrhovi gora so bili v tej belini in brada starega moža, ki mu je bil rekel: »In zakaj ravno duhovni ne?«

Tudi tem je pokimal.

Domov sta se odpeljala prej, kakor sta nameravala. Zakaj neke viharne noči se je utrgal nad dolino oblak in pravi občni potop je zabesnel čez svet. Niti na gore ni mogel Lenart več, da bi natrgal šopek planinskih cvetk, zakaj vse poti so bile zasute s prstjo, ki jo je naliv strgal z rebri in jo kakor plazove treščil v dolino. Vsaka strugica je postala hudournik, vsak izvir žrelo vulkana, ki je bruhal vodo, vodo in uničenje, pred katerim so bile najmočnejše roke brez moči. Seno je zvrtničil vihar s planin v nižave, vsega ga razmetal med gorskega gozda debela, kar jih ni mogel zlomiti in podreti. Vaške travnike so preplavili potoki, ki so narasli v divje, grozeče reke. Kakor pohujšanje je bila radovednost letoviščarjev v njih gosposkih oblekah ob resnih obrazih domačinov, tavajočih do pasu po vodi, da bi jo zajezili, ko drugam speljali in rešili; kar je bilo rešiti še mogoče. Pa je doktor dal ves svoj še ostali denar za pomoč tako hudo prizadetim vaščanom in je z Lenartom odpotoval.

»Prav tako je v meni,« je mrmral Lenart, sloneč ob oknu vlaka in si še ogledajoč razdejanje, ki ga je neurje povzročilo v nekaj urah: vse razrito, razneseno, polomljeno. A dasi je govoril sam sebi, ga je zdravnik vendar slišal.

»Povej odkrito, Lenart,« ga je vprašal nekaj ur pozneje, »ali si pustil svoje srce tam?«

»Ko bi mogel povedati, rad bi!« je naglo odvrnil Lenart in je možu, ki bi mu rad bil hvaležen, pa ni mogel, pogledal naravnost v oči.

»Ali ljubiš?«

»Vprašas me nekaj, česar sam prav ne vem.«

»Boš že prebolel; vsak mora prvo ljubezen preboleti.«

»A kako?« In Lenart je rezko pristavil: »In za koga?«

Zdravnik je vedel, da mu v tem trpljenju ne more dati odgovora, ki bi ga mogel ozdraviti. Še so divjali hudourniki v duši Lenartovi, še so povzročali razdejanja. Toda on je njih valovom izkopal strugo, v kateri bodo mogli potekati in šumeti. Prihodnost mora pokazati, je li bil ti duši v blagoslov.

Siliti ni maral.

V Vrhe, kamor se je vrnil Lenart še za žetev, mu je pisal, da mu svetuje, naj bi naredil najprej nekaj polletij filozofije; škodovalo mu to ne bi. Potem si vedno še lahko prebere.

In še nekaj mu je pisal v tem pismu v spominih na njuno skupno potovanje.

Lenart je posedal dolgo pred temi zadnjimi stavki in zlasti od najzadnjih se ni mogel odtrgati, tako skrivnostni so se mu zdeli:

»So vode, velike reke in skromni potočki, ki jim je usojeno, da kadar pride njihov čas, povzročijo poplave. Te poplave spadajo k njim tako kakor spadajo k njim sipine, ki se pokažejo iz njih vodovja ob času suše. Ni si jih mogoče misliti brez njih plime in ne brez njih oseke — brez naraščanja in upadanja. Nekaterim so postavili trdne jezove, da bi zavarovali obrežne kraje pred njih poplavami, in divje navale njih vodovja spreminjajo v dragoceno korist. Druge se, kadar pride čas njih naraščanja, razlijejo kot povodenj čez deželo in njihovi moči je izročena

rodovitnost zemlje, ki jo poplavijo, in v svojih valovih nosijo blagoslov prebogatih žetev.

Vsemogočnost dela, kadar vode naraščajo. V pretresih deluje Stvarnik.

Potrebne so duše, ki so kakor mirna jezera; v globokih zrcalih njih razmišljajoče pokojnosti se odraža nebo. In potrebne so duše, podobne neugnanim gorskim potokom, ki kakor steklo čisti nevzdržno hite čez vse zapreke na njih potih, ki pa znajo tudi dolge dobe vstati z neutrudljivo potrpežljivostjo, da si izdolbejo skozi trdo skalovje pot. Potrebno pa tudi, da so duše, ki so kakor mogočne reke: nikoli in nikdar jim ne moremo dočeti do dna, vidimo samo pljuskanje njih valov, vemo le za njih veliko moč in silovitost njihovih hudih časov, slutimo pa, da so žile zemeljske oble, da se v njih strugah pretaka kri sveta — in kadar vzvalovijo ti veletoki, spoznavamo, da jih uravnava moč, vzvišena nad vse naše moči. Tedaj drhte čakajo krajine, do globin vse presunjene, v nemi vdanosti, bodo li prinesle prekletstvo ali blagoslov.

Potrebne so duše, ki so kakor veletoki.

Kdo poreče izvirku sredi travnika: »Postani veletok?« Usojeno mu je tako, določeno mu. Določeno je dušam od vekomaj, da naj bodo kakor jezera, potoki, reke.

Bog piše z drugačnimi kamenčki kot šolarčki:

Kjer hoče dati rodovitnost, zasipa, da moramo kopati.

Kjer hoče deliti dobrote, deli udarce, da ga prosimo.

Kjer se hoče predati, se odteguje, da ga iščemo.

Kjer hoče izvoliti, se nam on ponudi, da njega izvolimo.

★

»Ali že veste, Gorjakov Lenart misli postati duhovnik?« je vprašala nekega jesenskega večera stara mežnarca staro Križnico.

»Duhovnik? Pohujšanje?« je strmela Križnica.

»Da, pohujšanje! Sem sama komaj mogla verjeti!« je pritrdila cerkavnica.

»A da je kaj takega dovoljeno!«

»Da je kaj takega dovoljeno!« so se zgražali in z glavami zmajevali v vseh vrhovskih hišah.

Ob kadečih se skledah med kosilom so se zgražali, in stari so bili najglasnejši; v kamricah deklet zjutraj, ko so si kite spletale in ko so se zvečer razpravljale; v spalnicah hlapcev, kjer se je ogorčenje pogovarjajočih se zgrinjalo z dimov iz njihovih pip v grozeče oblake. Zakaj tudi tisti, ki niso ničesar določno vedeli o strastnih začetkih vrhovske usode, so se vendar še spominjali malih in večjih zlobnosti, ki so jih v šoli prizadevali Gorjakovim otrokom, dasi se sami niso jasno zavedali, zakaj, samo zaradi sporočila, ki so ga prejeli od starejših, in ker je bilo od Gorjakovih pač »pohujšanje«. Kakšno je to pohujšanje prav za prav bilo, so zvedeli šele dolgo po tistih nesmiselnih maščevalnostih; toda če je mržnja očetov in mater iz tistih časov živela do današnjega dne, je moralo biti pohujšanje pač dovolj hudo, da so se smeli zanj maščevati. In zdaj naj bi »takšenle« — so govorili med seboj brez preudarka, zakaj po mišljenju ljudstva je, kogar usoda udari, le prerad tudi v resnici kriv — in zdaj naj bi »takšenle« postal duhovnik!

Tudi posestniki so se ogorčevali po gostilnah, v trgu doli, v krčmi sredi hriba ob cesti v Vrhe, najbolj pa seveda v domači vaški gostilni, kjer so posedali ob nedeljah moše in fantje iz fare: »Da je kaj takega dovoljeno!« Res, mlajši se niso več tako vroče razburjali zaradi dogodka z Magdaleno kakor nekoč starejši, in tudi ti nevshečnega imena rajši omenjali niso; ako ga pa so, je govoril srd iz njih.

»Da je kaj takega dovoljeno?« so vpraševali župnika.

»Ko vendar z Gorjakovimi ne mara noben pošten človek imeti kaj opraviti!«

»Ko je pa že samo ime Gorjak za vse pohujšanje!«

»Ko se jim pa vendar vsak izogiblje!«

»Ko je pa vendar vsa hiša daleč naokrog razvpitala!«

Župnik je počasi srkal svoje pivo in mirno odgovarjal: »Kdo pa je kdaj o kakem cestninarju maral kaj vedeti? Pa se jim ni vsak pravoverni Jud daleč izognil? Pa ni bil ves ta stan brez časti in razvpit? Pa ni bilo že samo ime cestninar nekaj zaničevanja vrednega — in vendar si je sam Sin božji izbral cestninarja za apostola!«

»Ko je pa vendar oče tak pijanec!«

Župnik si je mirnodušno ogledal vse okoli sebe, pa je počasi vprašal: »Saj res, kdo pa je tisti pijanec, ki je Lenartov oče? Ali ga poznate?«

Nekateri so razdraženo mrmrali v povešene brke.

»Ko pa vendar o Gorjakinji vse mogoče govorijo!«

»Kaj govorijo o Gorjakinji?« je vzkliknil Križnik.

Možje, že vsi preplašeni zaradi jasnega namigavanja na še vedno živo govorico, da je Gorjakinja po krivem prisegla, samo da bi Križnika oprala, niso zdaj ničesar vedeli reči in so sedeli nemi in potrti in si nišo upali niti oči povzdigniti.

Župnik spet mirno: »Glejte le, možje! Bodite vendar že pametni! Ljubi Bog se ne ravna — zahvaljen bodi za to! — po kakih vaških čenčah ali po besedah nadvse pravičnih. Ako hoče Lenarta poklicati, nas nič ne potrebuje: ne da mu pritrdimo, ne da mu ugovarjamo.« In je nadaljeval z nekoliko povzdignjenim glasom: »Ali je Lenart kriv, če ne ve za svojega očeta? Ali je kriv, da je na svetu? Ako bi ljubi Bog bil z vami tako pravičen, kakor ste vi drug proti drugemu — mislim, da jih ne bi mnogo dobro odrezalo, kar nas je tukaj.«

Da, spet in spet so prišli taki časi čez Vrhe, najsi je tudi leto za letom rastlo in strohnelo čez staro sovraštvo, rastlo in strohnelo.

Res, tako ni bilo kakor tedaj, ko je bil Lenart še v plenicah, ko je tekal v prvih hlačicah in ko je s torbico na hrbtu začel hoditi v šolo. Niso se porajale nove govorice, ki bi nenasitne sesale v se ime za imenom in ga spet izpljuvale, ko so ga že vsa usta prežvečila. Visele so pa od nekdanjih obrekovanj še zaprašene cunje kakor pajčevine po vseh kotih, in kjer se je pojavila kaka trenutna zloba ali je zaplapolalo kako sovraštvo, kakor se pač tu in tam spet in spet razvname, kjer trčijo ljudje s svojimi neprizanesljivimi človečnostmi drug ob drugega, pa so izvlekli stare govorice in so jih kakor orožje grozeče naperili drug proti drugemu: »Pa se vendarle še ne ve, ali nazadnje le ni nekaj na stvari.«

Zakaj čez vas in njeno skrivnostno zadolženje še ni prišla prava odrešilna spokojnost, ampak samo tista utrujenost za boj, ki ne da sovraštvu visoko goreti, ampak le brleti, brleti pa vendar, in je vsak trenutek pripravljena, da se razvname v pekoč ogenj, v uničujoč požar.

In še vedno je bilo tudi glede Lenarta kakor nekoč okrutnost tako zdaj molčeče izobčenje ne toliko izliv sovraštva proti »pohujšanju«, kakor ker je s tem hotel vsak sam sebe zavarovati. Vsak je moral, da ne bi bil sam potegnjen v vrtinec teh usodnih zmešnjav, nekogar imeti, na katerega je moral vreči neznano, nerazjasnjeno zadolženje vasi, in ki ga je bilo mogoče tako obremenjenega pahniti ven v puščavo — in ne bo li najmanj bolelo njega, ki mu ni treba med njimi živeti? Tako so preudarjali in tako jim je govorilo njih čustvovanje.

»Prav za prav bi naj šli zdaj mi vsi domov in bi naj molili, da bi postal Lenart dober, prav dober duhovnik,« je opominjal župnik. »Mogoče bo mogel kot duhovnik naši vasi vrniti mir, ki nam ga je pred devetnajstimi leti — čujte, možje, pred devetnajstimi leti — njegovo rojstvo brez njegove krivde vzelo.«

Pozorno je pogledal župnik naokrog. Drug za drugim so povešali kmetje glave, ali v odobravanje ali samo zamišljeno, ni bilo mogoče spoznati, toda fantje so — se mu je zdelo — prikimali komaj opazljiv »da«.

*

Ob uri, ko je taka govorica o njem vznemirjala njegovo domačo vas, je stal Lenart Gorjak, z obrazom obrnjen v neskončno zlato večernega neba na balkonu, spadajočem k preprosti sobici, v kateri je zdaj stanoval in se učil.

Odločil se je, da bo nekaj polletij preživel tako sam zase, šele potem vstopil v bogoslovje. Doktorju je rekel, da ne bi rad naredil svoje končne odločitve v hiši, kjer bi bil kakor cvetlica v cvetličnjaku, in kjer bi mu vse olajšali. In so mu njegovo voljo spolnili. Vrhovski župnik je sicer imel pomisleke proti taki nameri. Pa mu je Lenart pravkar spet poslal pismo in mu je v njem priznaval:

»Spoznal sem v zadnjih letih čisto jasno, da sem iz tlačeče me strastnosti domače vasi in celo rojstne hiše spet in spet naravnost zbežal v mir semenišča, kjer sem smel preživeti gimnazijska leta. In kaj, ako bi se v času svoje velike odločitve spet skril v zavetje hiše, ki mora smatrati za svojo nalogo, da me varuje pred življenja valovi? In kaj, ako bi me, ko sem se do sedaj reševal z begom in spet z begom, usodnega dne poslali ven v svet, kjer grmenje valov ni samo od daleč slišno, ampak kamor valovi sami prihrumijo in drviijo čez vse, ki se niso naučili, da bi se dali po njih nesti? Ali me ne bi to vretje valov popolnoma zdrobilo? In prav zato, ker sem pred temi valovi vedno bežal, hočem zdaj ostati sredi med njimi; prav zato, ker se jih bojim, ker me je mrzla groza pred njimi, se jim hočem zdaj na pot postaviti. Moram to storiti zdaj, dokler sem še sam zase odgovoren.«

Svet, v katerem je Lenart zdaj živel, mu je bil spet nov, čisto drugačen ko tisti, s katerim ga je vezalo eno samo veliko, vse izpolnjujoče prijateljstvo. Ako je iskal primere, je moral iti nazaj v čas, ko je njegovo življenje potekalo med hišo, hlevi in skednjem, poljem in šolo. Čustvo sedanje osamljenosti je bilo nekako podobno tedanjemu, le da je bila sedanja osamelost prostovoljna, sam si jo je izbral, a je bilo zdaj združeno z njo neko hrepenenje, ki ga tedaj še ni poznal ali mu vsaj ni vedel imena.

Priznal si je, da je v tovariših v zavodu, v močnem, ne osebnem, ampak občestvenem prijateljstvu našel nadomestilo za tisto, kar so oni opisovali, kadar so govorili: »doma«. Zakaj bilo je nekaj drugega, ako so rekli to oni ali on. On je mislil s tem vas, Vrhe in Vrhljane, njihov odpor proti njemu in njihovo mržnjo, domačo hišo je mislil, da, tudi to, toda ničesar njenega kakor tisto odtujenost in plahost, ki so ju vsi nosili v očeh in ki nista dopustili, da bi se drug drugega res našli, in tako se niso čutili tujce samo med vaščani, ampak so si bili tuji tudi med seboj.

Toda ako so oni drugi govorili o »doma«, je živel v teh dveh zlogih neki oče, ki zna pač godrnjati, toda lepo godrnjati, ker je tudi njegovo oštevanje in godrnjanje polno kipeče ljubezni. In neka mati je živela v njih z mehkimi, celo navzlic vsem žuljem mehki rokami, in z dobroto, globoko kakor prepadi, v očeh, ki niso bile prepolne samo skrbi zase, ampak zmerom pripravljene skrbi vseh svojih sprejeti v brezdanjo ljubezen svojih pogledov. In bratci so noreli v besedici »doma« in se ravsali s sesticami. Božična drevesca so bleščala v nji in prazniški darovi na mizi za rojstni dan, in vse čudaško ali prijetno sorodstvo sestričev in bratrancev, stricev in tetk, sosedov in sosed je zaživelo, kadar so oni rekali: »doma«. In v tem poudarku je celo hudomušno norčevanje imelo nekak priglas

prizanesljivosti, in še jeza in razkačenost sta bila olepšana s spravljalnostjo besedice: »doma«. Saj je skrivala v sebi domače ognjišče, ta besedica v ustih onih drugih, zavetje, varnost.

On pa, kadar je iskal zavetje, ni smel domov, ven v svet je moral.

Bilo je pa vendar dobro, da je bil zdaj sam, sam zase, onstran vsakega prijateljstva in onstran doma. Moral se bo privaditi, biti tako sam, saj bo tudi duhovnik tako sam. Tudi duhovnik ne bo smel imeti doma v svoji lastni družini. Vsega tega ne bo smel imeti nikdar, se mu je vsiljevala misel, nikdar...

Temnorjavo in vendar žareče je bilo zdaj nebo, kakor obzidje bukovih krošenj, ki na njih vrhovih počiva sonce s svojim žarom, so stali oblaki. Vse je bilo preplavljeno s tem bleskom. Iz dragocenega bakra so se zdele strehe na vseh hišah pozlačene zastave, čipkaste nastavke, peteline so imela vsa slemena, bliskajoče se oči so bila postala vsa okna, zlatobarvne preproge so bile pogrnjene po ulicah, po dvoriščih. Celo tista trohica trave, kar se je je upalo v slabotnih šopkih na dan ob vznožju visokih zidov in med nizkimi vzboklinami grbastega tlaka, je spremenila svojo prašnato zelenost v svetlikajočo se vijoličasto barvo, v kateri pa so bile doma vse barve mavrice, in sivi, sajasti, izprani zidovi najemniških hiš, ki so si tukaj razkazovale svoje borne zadnje stene, so bile prepleskane s tako razkošno bronasto barvitostjo, da so celo te skrite hiše naličevale pravim palačam, ob katerih dobivajo pravljice svoje življenje.

Lenart se je čudil: Toliko krasote razliva nebo na svet, pa nikogar ni, ki bi jo videl, nikogar ni, ki bi jo pil z žejnimi očmi in bi jo v dušo sprejemal. Ali ni on edini na neštetih balkonih, ki jih je mogel s svojega videti? Ne više li vsi drugi kakor črno ogródje pred zlatimi okni tega večera? Pa ne vidi nihče tega čudeža božje bliščobe?

Nagnil se je nekoliko naprej, pogled mu je iskal navzdol...

Pa je mahoma pozabil iskrece se, migotajoče, prseče, vse presevajajoče krasote tega trenutka...

Na temni ograji železnega balkona pod njim je počivalo dvoje rok.

Prav za prav nista sloneli, ti roki, bolj plavali sta. Samo njih prsti so se še dotikali tankega železnega droga, ki je balkon obrobiljal. Kakor gušajoča se brv, čez potok položena, naslanja svoj ozki konec ob obrežje, ki ga veže z nasprotnim, tako so visele te roke, samo s konci prstov podprte, podobne ozkim mostom, ki je pod njimi velika globočina. A niso se zdele slabotne, ampak polne nerazjasnjene moči, da bi se jim mirno zaupal, nosečim mostovom teh rok. Zakaj govorile so o skrivnih močeh. V odločni strnjenosti vseh sil so se stiskali prsti k srednjemu, vsi so težili k njemu, ki je vso roko vodil v drzni, v sebe zaupajoči samozavesti. Zbrana, odločna moč, iz mnogih slabotnejših moči v eno samo zvarjena — taka je bila vsaka obeh rok. In ko sta tako počivali, ena kakor druga, se jima je videlo, da morata biti vajeni mnogo nositi in nositi v veliki potrpežljivosti, in da sami sebi zaupata. Nista bili roki, ki bi se navešali pod druge in bi se dali voditi; ti sta sami vodili. Nista bili roki, ki bi pustili s seboj poigravati in bi se sami igrali; njuna nežnost je morala biti — voditi, njuno laskanje — nositi.

Take morajo biti roke, zanj ustvarjene, ki bi se jim mogel izročiti; lepo bi moralo biti, enkrat v življenju takim rokam zaupati, vedeti: zame so določene. Da, že samo vedeti, ob meni so, bi moralo biti lepo in kakor moč in vznesenost in pogum. Kam le vodijo viseči mostovi teh rok, kam? Ali ne vodi hrepenenje po njih potih? Ne prihaja li po teh rok mostovih k njemu?

Lenarta je obšla-skušnjava, da bi se sklonil, nagnil se daleč ven čez temno ograjo, da bi zazrl obraz, ki k njemu te roke spadajo. Ni si ga mogel predstavljati, tega obraza, in ni ga pozelel, zakaj kar ga je vsega zmedlo v ti skušnjavi, je bilo,

da ga je vabila ženskost, on pa je želel le maternost. Niti se ni vprašal, je li še ubog v letih ali že bogat, ta obraz, ki ga je želel videti. Le svoje hrepenenje je pošiljal po teh rok mostovih.

Toda že, ko ga je odpošiljal, ga je že zadrževal. Čemu mu bo še to spoznanje? Kaj hoče s tem nepoznanim obrazom? Zanj te roke niso, ne te in nobene druge. Nikoli niso bile ženske roke zanj.

Da ga mora vedno napadati ta »nikoli«! Ali res ni cilj, ki mu gre naproti, ograjen z ničemer drugim ko s tem večnim »nikoli«? Se je li res treba prestradati do te dokončnosti, prestradati se skozi cele gore, skozi veliko množino odpovedi? Kdo, kdo pa mu je pokazal ta cilj? Kdo mu ga določil? Drugi! Drugi, ne sam! Ne sam! Drugi, ki so pričakovali od njega spet srečo drugih! Ne njegove! Mir vasi! Ne njegovega! Blestečo stran tega cilja so mu pokazali, ne pa tiste, ki je bilo na nji napisano: Odpoved! Odpoved! Odpoved! Vedno bo njegovo življenje kakor ta ura: neprijemljiva, zanj neprijemljiva! Zanj ne! Darov od zgoraj ni mogoče prijeti z rokami! Darove od zgoraj, te kanijo prepustiti njemu, toda srečo sveta, to hočejo zase! Ne, po ti poti ne mara stopati naprej! Ni li bila že njegova mladost odpovedi dovolj, odpoved vsemu, kar je drugim le samoobsebnost? Ali naj gre zdaj prostovoljno dalje po ti poti odpovedi, po kateri je hodil do danes prisiljen? Nel Noče! Noče!

V temno vijoličnost se je zavilo nebo in je metalo modre, črnomodre sence čez daleč na okrog razlito zlato. Blesteče so sijale iz globočine tuje, vabeče roke. Zdelo se je, da je čas postal večnost, odpolzelo je pa le nekaj trenutkov.

Kdo je vrgel tedaj v njegove misli spomin na besede, ki mu jih je dal s seboj vrhovski župnik pri zadnjem slovesu od doma: »Lenart, saj te smem še tako klicati,« mu je govoril, »Lenart, to eno moraš vzeti s seboj kot popotnico za vsak dan: Ne greš ti k Bogu, Bog pride k tebi! Ne greš ti po njega, on prihaja po tebe! In ako se ti bo kdaj zdelo, da ga v kaki temoti ne moreš več najti, nikar se ne vrzi za nečim, o čemer misliš, da je Bog. Tako bi mogel na koncu srečati le samega sebe, ne Boga. In nikar tudi takoj ne zbeži, ako se ti zdi pot zasuta, ampak postoj v teminah in stoj pred zaprekami, pošlji pa dušo naprej, ki naj vpraša: 'Kje si, o Gospod, in kaj naj storim?' Pa te bo Bog za roko prijel in te vodil, naprej ali nazaj, brezdvomno pa tja, kjer te hoče imeti.«

V oblakih in na ulicah, na zidovih in v globinah dvorišč je svetloba ugasnila. Bila je noč. Lenarta so čakale knjige...

*

V listnici je imel Lenart spravljen listič, popisan z raznimi naslovi. Eden, od vrhovskega župnika zapisan, je bil priporočilo prijatelju sobratu, župniku v mestu, kjer je Lenart obiskoval vseučilišče. Vse druge je napisal doktor: bili so za razne rodbine, s katerimi si je bil znanec in prijatelj.

Že je bila prišla zima, in Lenart še ni obiskal nobene teh rodbin. V vsakem pismu zdravniku se je opravičeval zaradi tega: da mu učenje vzame ves čas. Toda pravi vzrok, da nikamor ni šel, je bilo neko skrivno veselje do samotarenja, zaradi katerega se ni družil s šolskimi tovariši niti ni sklepal prijateljstev, varoval pa se tudi novih poznanstev.

Pa se je zgodilo, da je neke nedelje dopoldne nesel pismo v poštni nabiralnik. In ko je vzel iz žepa pismo, da bi ga vrgel v nabiralnik, je neprevidoma potegnil s pismom še list s tistimi malo ne že pozabljenimi naslovi, in mu je pal na tla. Prav za prav iz samega čuta za red, ki bi bil užaljen, ako bi ostal beli list na umazani ulici, se je Lenart sklonil in ga je pobral. Brez vsakega namena je prebral zadnji naslov in se je začudil, da je prav v tisti ulici, katere ime je bral. Kar

udobrovoljen ob ti slučajnosti, je pogledal, tudi brez namena, še po hišni številki, ki je bila zapisana na lističu... in šele sedaj, sedaj pa z neomajno odločnostjo je dozorel v njem sklep: Tukaj gre v obiske! Zakaj prav pod to številko, ki je tako dolgo čakala, da se je spomni, je visel nabiralnik. Ne da bi bil kdaj le slutil, kako je vse to prepleteno, je stal gotovo že kakih pol stokrat pred tem nabiralnikom. Biló je prav četrť pred enajstimi, torej čas za obiske, in Lenart je vstopil, šel v prvo nadstropje, pozvonil in se dal naznaniti.

Pri nekih vratih je smuknila iz sobe, prav ko ga je osivela, ustrezljiva služkinja vodila v sprejemnico, deklica s temnoplavo, gladko počesano glavico, in ko je takoj nato stal med modro prevlečenim pohištvom in s sivimi in rumenimi rožami poslikanimi stenami, je imel še vedno tisti bežni vtis v sebi: okrogla, rdeča, odprta usteca, okrogli, jasni, kakor voda čisti očesci, in nad vsem tem trojnim okroglim cel svet začudenja.

Vstopila je visokorasla gospa in ga pozdravila. Nikoli še ni doživel ženske take mirnosti. Bila je stričeva sestra, je zvedel, sestra zdravnika v dolini. Zagorela je bila, a še plavolasa, in je imela ista rdeča, okrogla usta in kakor voda čiste, okrogle oči, kakor so ga prej v polmraku veže tako začudeno pozdravile, imela je pa tudi dobrotnost svojega brata in njegovo nikdar se vznemirjajočo spokojnost. Da so ga že od jeseni vsak dan pričakovali, mu je pripovedovala; njen mož da bo takoj doma in ga bo gotovo zelo vesel, zdaj bo pa seveda ostal kar pri njih pri kosilu. Njen brat da jim je že toliko pisal o svojem mladem prijatelju.

In tako je Lenart Gorjak, ne da bi o tem izgubljali kaj mnogo besed, postal nekaj prijatelj rodbine. Tudi mož mirne gospe ga je pozdravil s pristrčnostjo, kakor bi bil že od nekdanj drag sorodnik, in ker je bil zaposlen v neki knjižnici, sta imela takoj celo vrsto skupnih znancev: profesorjev, docentov in zlasti knjig... in ko so čez uro klicali h kosilu, Lenart ne bi več vedel, kaj naj s svojo prejšnjo plašljivo zadrego, in tako se je je povsem otresel in je sedel pri mizi ves poživljen in bolj razgiban ko kdaj.

Bilo je prvič, da je razen v domači hiši sedel v družinskem krogu. Stric v dolini družine ni imel, in razen pri njem je bil v gosteh samo še pri domačem župniku. Tu pa, tu je bila zdaj ženska, čisto drugačna ko prijazni služkinji pri stricu in župniku, drugačna ko vse, kar je žensk poznal.

Vrhovljanke — se je domislil — so bile, ako odšteje oni dve služkinji in sedanjo gospodinjjo, ki mu vsak dan sobo pospravi in mu prinese zjutraj kavo in zvečer čaj, edine ženske, o katerih bi mogel reči, da jih pozna. O njih je vedel, kako se smejejo in čenčajo, zmerjajo in se razburjajo, kakšne so prijazne in kakšne jezne, kako nosijo lase in kako krila; tudi, kake z otroki, je vedel. Toda razen njih je poznal samo še neko uvelo, zmerom in zmerom se prisiljeno smehljajočo gospodično, dan za dnem v črno čipkasto jopico oblečeno, ki mu je vsak tretji dan prodala hleb kruha in kos surovega masla, in rjavooko, mlado poštarjevo hčerko tam pod gorami; te pa ni videl nikoli drugačne kot prijazno in tako niti ne bi mogel prav reči, da jo pozna.

Vse to se je vsiljevalo Lenartu v misli, ko je govoril in poslušal, omenil zdaj to zdaj ono ime, govoril zdaj o tem zdaj o onem. In je začel kar na vsem lepem pripovedovati o počitniškem popotovanju s stricem in o rusasti dekli na platinini... vmes pa se je čudil, da so še druge in čisto drugačne ženske na svetu, kakor na primer ta stričeva sestra.

Spet in spet ji je moral zreti v obraz. Ta je bil z isto resnobo pri njegovem pripovedovanju, kakor je zbrano in premišljeno pazil na roke, ki so pečenko razrezovale in jo na krožnike delile; in ni bil manj pozoren, ko je sprejemal kako moževo željo, kakor ko je nadziral hčerkico, ali previdno jè pri mizi z odraslimi;

pač pa je Lenarta skoraj zmedla smehljajoča se, a gostu zmerom z vljudno pozornostjo posvečena mirnost, ko je po kosilu prinesla v sobo bel zavojček, sinčka v plenicih, in mu je podala steklenico z mlekom. »Moj pobič,« je predstavila. »Mali Stanko kakor oče; nima pa samo imena od očeta.«

»Ta in vi imata istega krstnega botra,« je opozoril Lenarta oče.

Gospa je Lenartu takoj pomagala iz nastajajoče zadrege: »Da, moj brat je v takih rečeh zelo mnogostranski.«

»Meni je tudi ime kakor mami,« se je predstavila še hčerkica, da bi jo novi stric občudoval. »Ana Marija. In kako je tebi ime?«

»Lenart.«

»Pa te smem kdaj obiskati, stric Lenart?«

Starši so med smehom pojasnjevali, da je to izredno odlikovanje.

»Tedad pa moraš samo z menoj govoriti in mi pripovedovati,« je odločila.

Sem in tja se je sukal pogovor. Gostu so čestitali k tako nagli zmagi. Je li prijatelj otrok, so hoteli vedeti. Lenart sam ni vedel, a je zdaj skoraj verjel, zakaj čutil je nekako toploto v sebi, čim dalje je bil tu. Niso pa govorili ne o Vrheh in ne o bogoslovju. Vsakokrat, kadar je že mislil, da bodo zajadrali tja, so pogovor zasukali, kakor da niti ne bi bil v tako nevarni bližini onima. Naposled sta gospoda odkrila, da se oba zanimata za drobno umetnost in umetniško obrt, in sta si dala besedo, da obiščeta v kratkem neki muzej... in ko se je Lenart čez dalje časa poslovil, je vedel, da povabila, naj bi prišel prav pogostem in kadar koli hoče, ne bo pozabil.

Pa tudi mala Ana Marija ni pozabila povabila.

Slišala je, da stanuje kar v sosedni ulici, v vogelni hiši, kjer kupujejo kruh, visoko gori pod streho, in dva dni navrh je popoldne potrkalo na Lenartova vrata, nekdo je takoj pritisnil na kljuko in v odprtini med vrati in podboji se je prikazala z okroglimi, rdečimi usteci, s sevajočimi, okroglimi očesci in z zardelimi lici mala Ana Marija in se je pripeljala na odpirajočih se vratih v sobo ter je dejala: »Tu sem!«

Na Lenartovi mizi je ležal ob knjigi in zvezku načet hleb kruha. Mala ga je opazila. Pa je zavila glavo navzgor, tja, kjer se je sivorjava, rdeče lisasta opaza nekoliko razcefrana in poševno vzpenjala s stene na strop, se je zasukala krog in krog in si ogledovala vdolbino okna s stojalom za knjige, odejo na postelji in modro pisano zaveso pred posteljo, le na pol zagrnjeno, kovčeg za obleko ob vzhodu postelje, ki so na njem kakor vojaki, za pregled pripravljeni, v vrsti stali lepo osnaženi čevlji; izsledila je tudi okroglo železno peč za vrati, ki je bila kakor ognjišče; moder lonček brez držaja je stal na nji; pa je stopicala proti Lenartu, ki se še ni dvignil izza mize in je malo le s tihim, toplim veseljem opazoval, se je naslonila nanj in mu rekla: »Dober dan' pa mi še nisi rekel, stric Lenart.«

»Dober dan, mala Ana Marija!« je naglo popravil Lenart zamujeno. »To je pa lepo, da si prišla!«

»Si res vesel?« je vprašala mala.

»Res, prav res!«

»Pa bom večkrat prišla!« je obljubljala mala resno. »Veš, čula sem, kako je mami rekla, da nimaš prav nikogar, ki bi se zate pobrigal. Zame se jih toliko briga. Saj lahko pridem.«

Lenart je bil nekako ginjen, a ga je tudi zbolelo.

»Ali si zato tak siromaček, stric Lenart?« je povpraševala deklica in se mu naslonila z bradico na roko, in za trenutek je zasukala glavo, da je objela vso sobo: opažo, peč, posteljo, kruh na mizi in steno, ki je bila poševna skoraj od tal do stropa.

Lenart je zardeval. »Ali ti je tudi to mami rekla?« jo je vprašal.

»Ne, Ivanka.«

»Kdo je Ivanka? Ne poznam je.«

»Veš, tista, ki kuha,« mu je pojasnjeval otrok.

»Saj vendar nisem siromak, Ana Marija. Imam vse, kar potrebujem. Jem, spim, učim se...«

»Ivanka vendar ne laže.«

»Je pač tako mislila. Pa ji lahko poveš, naj ne misli več tako. Nisem siromak.«

»Pa si bogat, stric Lenart?«

»Bogat tudi ne. Toda to niti ni...«

»Moj atek pa je bogat.«

»Tako?«

»Da, ker ima mene in mami in Stanka. Sam je tako rekel. Dobro vem. — Kaj pa me tako temno gledaš, stric? Ali ti ni po volji, da sem tu?«

»O, je mi po volji, je. Vesel sem, moja mala Ana Marija. Veš, če si ti tukaj, sem tudi jaz nekoliko bogat.«

»Ker imaš mene?«

»Da, ker te rad imam,« je odvrnil Lenart in je šel z naglo kretnjo roke otroku božajoče čez glavo.

Z učenjem zdaj ni bilo nič več. Spremil je malo domov.

Mati je deklico oštela, ker je odšla brez dovoljenja k novemu stricu. Toda tudi ta graja je bila polna ljubezni, je čutil Lenart. Ni bilo tisto tožeče očitane materino doma, ki ga je imel še iz otroških let v sebi, še tedaj, ko ga že davno ni več slišal; mnogo manj še bevskaajoče lajanje, ki so ga lučale za njim vrhovske ženske... Torej vendar je tisto, kar se mu je v vseh veroučnih urah dozdevalo pravljica: je ljubezen? Ljubezen, ki ničesar ne išče, ampak samo daje, se vso razda in je samo dobra.

Gospa ga je povabila, naj sede. Mala Ana Marija je morala k Ivanki v kuhinjo. Toda stric je kazen omilil s tem, da je sam prosil, naj bi dekletce smelo tu in tam k njemu priti. Pa mu je mala, preden je odšla, še naglo rekla: »Ljubi stric Lenart!«

»Bojim se, vi bi bili preveč prizanesljiv oče,« se je obrnila mati proti njemu.

»Vaša skrb bo prazna, ker otrok nikoli imel ne bom. A da mi gospa to pravite?«

»Časih moramo biti bolj trdi, kot bi sami radi.«

Lenart se je zamislil. Počasi je pripomnil. »Vedno sem mislil, da naj bomo manj trdi, kot bi sami radi.«

»Umevam vas: vi mislite na svoja otroška leta!« Malo se je pomišljala. »A morda boste nekoč to še blagrovali, gospod Gorjak.«

»Gospod Gorjak — Nesrečnež¹... Gospa, izgovorili ste pravo označbo mojega življenja. Zmerom bom moral nihati med temi nasprotstvi... Nisem ustvarjen za pravega Gorjaka — Nesrečneža, zakaj v meni je gospodovalno nasprotstvo zoper mene samega. A bom vendar zmerom Gorjak — Nesrečnež, ki nikoli ne more biti sam svoj gospod.«

Gospa ga ni razumela. Pomagala si je s vprašanjem: »Zakaj tako?«

»Ne bom vam o sebi pripovedoval, tudi ne bi mogel. To so usode, ki se ni mogoče o njih pogovarjati, samo doživeti jih je mogoče.«

Na ulicah so prižigali svetilke. Spoznalo se je to iz bledega sija, ki je nena-doma priplaval od spodaj.

¹ Od besede »gorje«.

»Poznam vaša doživetja,« je odgovorila gospa. »A tudi ta boste preživeli.«
»Jaz? Pohujšanje?« je vprašal Lenart z grenkostjo. »Tega ni mogoče preživeti. Drugim morda, meni ne! Ko pa vedno živi z menoj.«

»Ali ne sodite prečrnogledno?« S priimkom ga gospa namenoma ni več nagovorila. »Je res skrivnosten zakon, da moramo več razglabljači o grenkem kakor o prijetnem, o usodi, ki nas tepe, več, kakor o tisti, ki nam je naklonjena. Toda nikar ne zabite, da nam nobena usoda ni bolj naklonjena kakor tista, ki nam je grenka.«

»Ah, kaj veva midva drug o drugem?« se je izvilo Lenartu. A prestrašen se je med tem, ko se je v globokem stolu, ki je sedel v njem, vzravnal, opravičeval: »Oprostite mi, gospa! Spozabil sem se. Hotel sem reči...«

Smehljaje se mu je prestrigla besedo; čul je smehljaj iz njenega govorjenja, ker obraz ji je bil kakor za pajčolani: »Razglabljač vprašuje zmerom: 'Kaj vemo mi?' Toda važno vendar ni, kaj drug o drugem vemo, ampak kakšni drug proti drugemu smo.«

»Da,« je pritrdil Lenart, »vi, gospa, ste dobri proti meni.«

»Samo jaz?«

Med roke si je skril glavo, iztrgal jo spet iz njih, obrnil jo proti oknu. Sivo v sivem se je mračil dan.

»Saj si sam večkrat očitam, kako nehvaležen sem.«

»Tega nisem trdila.«

»Pa vendar sem. Vem: vi ste mi hoteli dobro — vaš gospod brat, ki me ima kakor za sina, domači župnik, ki mi neprestano odstranja kamenje, ki mi ga oče na pot meče, učitelj v Vrheh, učitelji v zavodu... in... in... in! Vem vse to. Toda hvaležen? Prav to je tisto strašno, da jim prav za prav niti hvaležen biti ne morem.« Čisto tih je postal, kakor bi govoril sam s seboj: »Vedno si pravim: Saj ne delajo tega meni na ljubo.«

»Le brez skrbi se razgovorite,« je iz temine prav tako tiho spregovorila gospa.

»Kdo, kdo le bo storil kaj meni na ljubo? Ali nisem bil zmerom 'pohujšanje'? Ali nisem še?«

»Tudi za mojega brata?« je vprašala gospa.

»Zanj nisem bil pohujšanje, ki bi se ob njem spotikal, ampak pohujšanje, ki ga je treba odstraniti. Ali ga ni treba s poti spraviti? Ne morajo li vsi to želeči? In ali ne upajo vsi, da bom to jaz sam storil: da se izločim iz njih občestva, izločim kot kmet, izločim kot dedič, izločim iz naravnega kroga družine, katere ud nisem ali kvečjemu tuj, nepristen, ki je brez cene in ga je treba stran vreči? Ven z njim! Ničesar nima iskati pri njih!« Prenehal je, zakaj razburjenje je postajalo že nevarno. Zamolklo je nadaljeval: »Da, mnogo dobrega, vse preveč dobrega so mi storili. Toda ali so vse storili meni na ljubo? Ali vsaj moji materi na ljubo? Vasi na ljubo so storili, samo vasi na ljubo! Njim na ljubo, ki so nas izobčili! Da bi oni imeli spet mir, se je zgodilo! Da bi jaz, to tuje, nezaželeno življenje, bil vendar za vedno izmed njih odvet, se je zgodilo. Za moj mir bi naj bil kupljen mir v Vrheh. In ne čakajo li vsi na to, da jaz temu pritrdim, da se jaz žrtvujem?«

»Kako dolgo se že mučite s takimi mislimi?«

»Gospa, mislite, da se motim? Ne, ne motim se. Ali ni resnica, da ljudje, ki jih lahko z imenom navedem, čakajo na to in morajo celo vse upanje staviti na to, da se jaz sam izbršem iz kroga živih, v katerega sem se nezaželen vrnil?«

»Toda saj nihče ne zahteva od vas, da bi postali duhovnik, ako sami nočete.«

»Pa vsi čakajo na to, da bi jaz hotel.«

»Mislim, da za gotovo vem, da se motite. Mojega brata bi veselilo, da, toda...«

»... bil bi razočaran, ako mu tega veselja storiti ne bi mogel. Saj je tako, ne res?«

»Sučete se v krogu.«

»Saj menda?«

»A vam vendar nihče ne brani, da bi si izvolili kak drug poklic in bi se nekje v širni naši domovini nastanili ter si zgradili domače ognjše.«

»Nekje?«

»Da. Ali bi morali biti prav Vrhi? Ali ne bi bilo tam za vašo družino naj-nevarnejše?«

»Mojo družino?« je zavzet pomišljal Lenart.

»Saj bi si družino želeli?«

»Otroke bi si želel, se mi zdi.«

»Pa prav zaradi teh bi si morali naložiti žrtev, da bi se Vrhov ogibali.«

»Ker bi sicer za njimi kričali, kar so kričali za menoj, mislite: Pohujšanje!«

»Zakaj mislite le nase? Zakaj ne tudi na mater?«

»Ah!«

»In na brata in sestre! Na domačo vas! Na vse nesrečne, ki so bili brez vsake krivde potegnjeni v to usodo, ne več krivi kot vi! Vi gledate tako zelo sami sebe in izključno sami sebe in nase in svojo stisko, da čisto nič ne vidite, ni li stiska drugih še večja. Ali niso sramotili v Vrheh tudi otrok drugih po nedolžnem obrekovanjih? In ni li potrebno, da bi se to kdaj popravilo?«

»A zakaj moram biti jaz, jaz žrtev? Ali ni to nesmiselno?«

»Ni, ako pravilno delate. Žrtvovan biti ni nesmiselno uničenje — ne, le najvišji smisel življenja postane, ako se, namesto da bi vedno le sami sebe pomilovali, zavestno in veselo žrtvujemo.«

»Zakaj sem vam vse to povedal?

»Jaz pa vprašam vas: Čemu se že spet trpinčite? Ne trpinči vas nihče kot vi sami. Čemu broдите po ranah, ne pa jih pustite, da bi zacelile. Moramo imeti tudi voljo, da hočemo ozdraveti. Pustite preteklosti!«

»Vaš brat, gospa, mi je rekel, da jih moram potrditi.«

»Potrditi, da. Ne se divje dvigati zoper nje, se pravi to. To pač! Toda ne po njih brozgati! Kdor se hoče v preteklosti pogrezati, ne sme iskati starih bolečin, starih očitkov, že preperelih vab; sicer se zaduši na njih! Kdor se namerava v preteklosti pogrezati, sme samo eno: blodnje, svoje blodnje iskati... in ne bo poprej zmodren, da jih najde. Vi boste svoje blodnje našli že dovolj zgodaj. Zdaj ne smete gledati nazaj, naprej glejte!«

»In kaj je tam?«

»Vaša prihodnost, kakor vam jo je Bog določil. Toda vi mu ne smete skušati roke zadržati. Ne smete se venomer le sami s seboj pečati, ker bi sicer zamudili, da prisluhnete in vidite. Zakaj ako vas hoče očeta ali duhovnika: Bog nas hoče v jasnosti, ne v zmedu.«

Tiho so se odprla vrata. Iz veže se je pognala v sobo jasna sled svetlobe, kakor zlata cesta. Na ti cesti je stala Ana Marija.

»Ne moti naju, dekle!« je opomnila mati.

»Vem nekaj lepega o stricu Lenartu, mami. Ali mu smem povedati?«

»Kaj veš lepega?« je vprašal Lenart z žalostnim glasom.

»Saj si tudi ti bogat. Zdaj vem!« je skrivnostno poročala mala.

»Bogat?« se je čudil Lenart.

Bil je že pozabil pogovor v njegovi sobici popoldne.

»Da, še mnogo bogatejši si kakor atekl Ivanka mi je povedala.«

»Kaj ti je Ivanka povedala?«

»Da nimaš samo mene, da boš nekoč smel nositi samega ljubega Jezuščka!«

— — — — —
Nekaj tednov po tem dogodku je bil Lenart Gorjak na njegovo prošnjo sprejet v bogoslovje.

In spet nekaj tednov pozneje je pisal domov: »Oče, rad bi govoril z vami!«

(Dalje prihodnjič)

France Filipič

Večer se v žalosti smehlja

*Večernica lahnó igra
na sredi padajočih rož,
jesen po zlatih poljih hodi
v tišini težkega sveta,
po gajih, logih, vsepovsodi
gori zamaknjenost srca.*

*V borovje med pečine pada
izvir prosojen kakor sen,
nad njim družina ptičkov mlada
prepeva pesem ven in ven,
in kadar veter ob vejevje
podrsa, takrat škrobota,
in kakor plaz, ki oživel je,
dež iglic siplje se na tla,
na pot, na šope trav in vresje,
na družbo gob, ki zrasla vmes je;
večer se v žalosti smehlja.*

France Filipič

Ujet sem v sen ljubezni

*Ujet sem v sen ljubezni, in smehljam
se v svoji sreči; noč se pne z neba;
ko s plahostjo večerno se igram,
si pojem drobno pesem stihoma.*

*Potem se sklonim nad cvetočo plan,
zagrebem roke do komolcev v slap
brstečih vej, vdihavam topli hlap,
omamnemu sem dihu ves predan.*

*Ko se zbudim — joj, kakor da izgnan
iz raja sem in angel nad zemljo
stoji z blestečo, plamenečo zarijo;
spet treba je oditi v težki dan.*

Stanko Janežič

Naš dan

Sonce v žalosti kopni.
Žalosten je čas,
žalosten sem jaz.

Sonce, zemlja, čas in jaz:
krvni bodimo prijatelji,
bodimo svetniki štirje,

Zemlja maja se v razklanosti.
V bol razklan je čas,
v smrt razklan sem jaz.

da nam luč prisveti
skozi svet prekleti
v blaženo vseмирje.

Stanko Janežič

Mladost

Do dna zajokaj
v grozo in bridkost,
do dna zavriskaj
v srečo in radost!

V teminah solze svetijo
do milosti
in vriski ogenj netijo
do večnosti.

Stanko Janežič

V samoti

Mamika ...
Zveni
v neznano ...

Mamika ...
Drhti
pred mano ...

Mamika ...
Od zdaj
sva eno vekomaj.

Radojko

Lahko noč

Ljubica mala,
da bi zaspala,
sladko sanjala,
— zdaj lahko noč!

Pernica bela
te bo objela,
mene pa vzela
temna bo noč.

Valentin

Najine ceste so bele

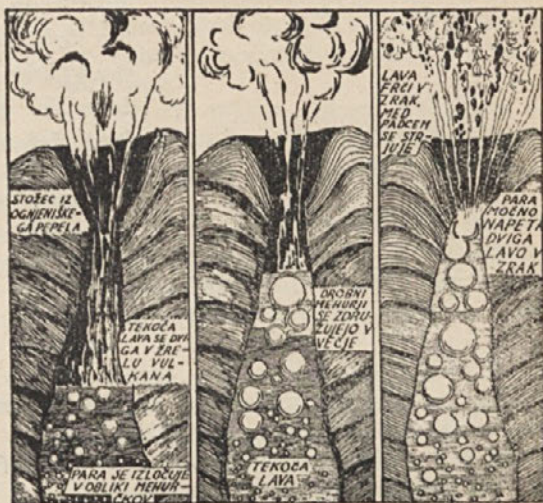
Najine ceste so bele,
srebrne poti,
najine trate vesele,
zelene,
rumene,
cvetoče,
pojoče,
najine rože kot kri.

Pa greva prek trat:
na licih življenje,
v očeh hrepenenje,
v srcih pomlad.

Ognjenik

Če se podajamo navpično v notranjost Zemlje, kar je pri rudnikih mogoče, tedaj lahko opazujemo, da narašča njena temperatura za vsakih 33—36 m za 1° C. V globini kakih 3500 m bo kazal toplomer že 100° topline. Notranjščina naše Zemlje mora tedaj biti zelo vroča in smemo pričakovati, da je zaradi tega vsa staljena in tekoča, toda dejstvo, da zvišujejo visoki pritiski snovem njihova tališča, upravičuje tudi domnevo, da je njeno jedro vključno temu trdno. »Zemeljska skorja« nad omenjeno talino (magmo) predstavlja razmeroma tanko plast, ki jo prebije včasih staljena gmota in privre na dan iz neznane globine kot vulkanska »lava«. Na takih mestih se tvorijo gore stožčaste oblike, ki jih imenujemo »ognjenike« ali »vulkane«.

Važno vlogo pri vulkanskih izbruhih pripisujejo vodnim param. Pod visokimi pritiski v zemeljski notranjosti je voda vključena veliki toplini vezana na magmo, deloma kemično kot spojina, deloma fizikalno (vsrkana). Kadar popusti pritisk, kar je mogoče posebno pod ognjeniškim rovom, se sprošča vodna para iz magme in prikipi iz rova z lavo vred kakor pivo ali pa sifon iz steklenice (slika). Silna moč pare razbije zlahka »zamašek« ognjeniškega »žrela«, ki ga tvori skrepnela lava, ter dviga pline in prah v obliki gostega oblaka po več kilometrov visoko. Po Pliniju, ki nam je prvi podal opis vulkanskega izbruha (79. leta po Kr.), imenujemo oblak »pinijo«.

Napete pare poženo včasih tudi vrh ognjenika v zrak. Leta 1883. je razdejala vulkanska »erupcija« ognjenik Krakatau v Sunskem prelivu. Prah se je dvignil do 80 km višine ter se je držal v ozračju nekaj let. Pri manjših izbruhih odnesejo plini zgolj kepe lave, ki se strjujejo pri poletu in popadajo na tla v bližini žrela: večje kose imenujemo vulkanske »bombe«; manjši so »lapili«, drobna zrna »ognjeniški pesek«, najfinejša zrna pa »ognjeniški prah« ali »vulkanski pepel«. Iz vulkanske pinije se ulijejo navadno še hude »blatne plohe«, ki povzročajo nevarne »blatne reke«.

Predhodniki večjih izbruhov so potresi v okolici ognjenika. Spremlja jih podzemsko bobnenje. V bližini vulkana usahnejo viri in dim iz žrela postaja gostejši.

Največji ognjenik, ki ga poznajo ljudje tudi pri nas, je Vezuv blizu Neaplja; saj je celo precej slovenskih vojakov, ki so bili med svetovno vojsko ujetniki v Italiji, živelo v taboriščih blizu Vezuva. V Kristusovem času so bila pod Vezuvom cvetoča mesta. O strašni nesreči, ki je te kraje zadela, ko jih je zasula ognjena lava, nam pripoveduje Bulwerjev roman: Zadnji dnevi Pompejev.

Valentin

Zvonovi zvonijo

Zvonovi zvonijo

avemarijo.

Draga, adijo!

*Po cestah hrumečih,
po poljih zorečih,
po tratih šumečih —
po gajih tihotnih,
po logih samotnih —
po ulicah motnih,
po dolih pijanih,
po hribih zaspanih —
bom šel v življenje —
bom šel v hrepenenje ...*

Zvonovi zvonijo

avemarijo.

Draga, adijo!

Valentin

Nocoj

Nocoj

bi tako rad

bil sam s Teboj.

*Na tlaku
blešči jo
v mraku
svetle sence luči.
V koraku
hitijo
v mraku
črne trume ljudi.*

*In dež šumi:
rahlo,
lahno,
hitreje,
močneje,
lehko,
mehko,
sredi noči.*

Nocoj

bi tako rad

bil sam s Teboj.

*Prek najinih trat
povel bi Te za roko
v široko
pomlad.*

Oj zbogom vas domača . . .

Narodopisna črtica

Dan je prehajal v noč. Na samotnih travnikih in ozarah, kjer je čez dan vladalo veselo kramljanje, so zagoreli nizki, kresu podobni kupi, katere so zažgale žene in dekleta, preden so odšle domov. Najdlje so vasovali ob ognju otroci, da jih ni enakomerno prasketanje pojemajočega dračja pregnalo preko samotnih poti. Šele ko so se vračali proti vasi, so se spomnili na svoje piščali.

Nad vasjo sta se Hribarška mastila z zadnjimi brazdami. Nejc je priganjal voli, oče je krepko držal za ročaja, sicer bi lemež zgřešil pot, ki jo je ostro črtalo risalo v črno ilovico.

»Le poženi, da še ureževa ti dve brazdi! Vsak čas se bo mežnar obesil, potem ne bi bilo lepo, da bi se drli po njivah. Delo po večni luči nima božjega haska.«

»Ju, volem, no le stopita, kmalu bosta rešena.« Prijel je ročnega za rog in ga ošvrknil z bičem po hrbtu, da je še odročnega oplazil. Brazde so padale ko snopje ob žetvi. Kdaj pa kdaj se je postavila kaka po robu in podražila starca, da jo je pritisnil z nogo na tla. Za njim so se šalile pastiričke.

»Voha, voha!« Iz gřegela je potegnil otko, očistil črtalo, lemež, nazadnje še desko, da sta laže splužila krajnike. Na ozarah sta postala in se zadovoljno ozrla na svoje delo, ko je pozvonilo večno luč. »Čisto drugače pomoliš k Bogu, če te večna luč najde ob zaključku naporenega dela.«

»Zdaj pa le pelji domov! Na, tu še imaš otko, da je ne izgubiš. Jaz pridem ročno za teboj.« Težko se je sključil nad njivo, saj mu je plug čisto skrivil hrbtnico, da popravi brazde, ki so se mu med oranjem potuhnile. Ne bi mu ravno godilo, ako bi sosed dejal, da ne zna orati, ali da površno opravlja delo ko kočljari, saj že brodi po zemlji nemara pol stoletja.

V globjeku je zapela piščal svojo čarobno pesem o prvi ljubezni, da je Nejca vsega zajela. Ustavil se je ob voleh. Zdelo se mu je, da ga kliče znan glas iz daljave. Čakal je, da bo kdo prišel. Pa je zares prišla vsa skromna in mala z vdanimi, malce zasanjanimi očmi, kot nekdanj, ko ji je podaril prvo piščal. Vse njene kretnje, njen pogled in besede, vse na las podobno onim iz prvih marčnih dni, ko sta nabirala gevo za butare. Tesno se je pritisnil k volu, da mu je po vsem životu postalo vroče.

»O ti štor ti, kam si se pa zabudal! Poženi že, žival je mokra.«

»Tako sem pa zdelan,« si je hitro pomagal. Res je, spomladi še nismo tako vloženi; take sile pa tudi ni, da bi že kar skupaj padel. Detelje jima nameči v gare, ral je težko delal.«

»Ate, ate, Nejc! Kaša se že hladi. Pa hitro — — sta čula? Ate, Nejc!«

»Ja, ja, takoj.«

Oča je še pogledal okoli voglov, Nejc pa je nabasal velik kripjek detelje volim v gare. Malo jih je še potapljal po glavi in zaprl vrata. »Sveti križ božji.«

»Sta zelo mokra? Ha, si pozabil pogledati, sem si mislil — Zdaj bo sedem ura. Pred deseto jih ne smeš napojiti. Saj sta gnila ko miš.«

»Nejc, ate, tak pridita no!«

»Sitna si pa ko osa.«

Posedli so okoli mize in hiteli zajemat iz precejšnje glinaste rije. »Jutri zarana popehnemo, da pade oves še pred soncem v zemljo.«

»Je bila trda ral?«

»Trda. Že dolgo ne pomnim take.«

»O jej, to bo grud! Kako jih bomo tolkle!« so se bale.

»Tiho bodite, čujte, nekdo pride.«

»Kje ste pa?« se je oglasil nizek bas v lopi. Žena je hitro vstala in hotela odnesti skledo z mize.

»Kar pusti! Vsakdo mora jesti.« Ženske pa niso rade videle, da bi jim kdo žlice štel. »Naprej!«

»A, tukaj stel! Dober večer vam Bog daj. Po navadi se ne držite v hiši. Pa nekam zgodnji ste nocoj.«

»Ali si pa ti bolj pozen.«

»Ja, ja, nekaj bo že, nekaj. Je pjeb doma?«

»Tako smo izdelani, da se še na luč nismo spomnili. Nejc, vžgi! Na, tu imaš vžigalnik — saj nisi zelenkar?«

»Kaj pa hočeš. Tudi jaz ga imam, čeprav me občina plačuje. Gospoda si lahko privošči vžigalice.«

»Pa še niste pozivnice prinesli!«

»Zdaj te pa bodo zašili,« se je raskavo nasmejal in si popravil dolge brke. Vsi so odložili žlice, še očetu je padla iz roke. Kadar prvi otrok odhaja od doma, četudi za malo časa, se vedno žalost naseli v družini.

»Devet mesecev bo že šlo. Midva sva jih tri leta pikala in še v vojski šest. Pa sva še sedaj tukaj. Sem se podpiši, da si sprejel pozivnico!«

»Sami se podpišite!« Še poskusil ni, tako se je prestrašil.

»Pa križ naredi, če podpis ne gre, duš daman! Te že skrbi, kje boš pušljec dobil, ha, ha, devet judov!«

Nejcu je bušnila kri v glavo. »Kaj poreko fantje, ko bodo zvedeli! Mora iti. Sicer rečejo, da še pisati ne znam.«

»Tako si nas prestrašil, Gustl, da smo ti še stol pozabili ponuditi. Na, kruha si vreži in pij!«

»Bom moral iti.«

»Vem, da pri nas ne boš ostal.«

»Bodo letos kaj daleč šli?« je mater zaskrbelo.

»Pravijo, da bodo bližje ostali. Najbrž kar na Hrvaškem, če ne doma. Maček se nekaj kuja.«

»Bog daj in petrovška Mati božja! In da bi še mir bil,« je tiho zajokala.

»Mama, če bo pa vojska, bova pa še z atam šla. Kar boglonaj za kruh in vse, pa nič kaj ne zamerite!«

»Tudi tebi boglonaj, Gustl, čeprav nas nocoj nisi preveč razveselil.«

»Moja služba je že taka, devet judov! Ne prinesem vedno veselja v hišo. No, kar zdravi ostanite, pa lahko noč!

Mučno tišino, ki je legla v družino, je zmotil Pinči, ko se je pognal izza vogla za Gustlom. S kašo sta se mački bratili še drugo jutro.

»Nocoj bom jaz bedel, Nejc, ti pojdi spat! Naspí se, dokler si še doma!«

»Bom že sam napojil, ko pridem z vasi.«

Po večerni molitvi so se razpeljali vsak na svojo stran. Oče je stopil v hlev k volim pogledat, dekleta so šle v kuhinjo, Nejc na vas, da je ostala v hiši sama mati. Prižgala je večno lučko in se sključena nad mizo zbrala v prisrčno molitev. Tako je bila s svojim Bogom, da so jo šele težki očetovi koraki mogli raztresti.

Po ozki stezi za vasjo je odšel Nejc. Ostra sama mu je udarjala v obraz, da je postajal vedno bolj zaripel. Piščal, pozivnica —. Včasih nič. Pridejo pa trenutki, ko ne veš, kam bi se dal. Vse pride na kup —. Dreč je zapela piščal svojo čarobno pesem v Nejčevi duši. Vsega je zajela, da ji je sledil slepo, ko dete materi. Na pozivnico ni več pomislil.

»Čemu prihajaš ob tej uri, Ančka, deklič moj? Ali se v življenju slehernega človeka vrača s prvimi okami tudi prva ljubezen? Kaj pravim! Kaka ljubezen!« Usedel se je na špranjo in se nasmehnil samemu sebi. »Kako smo ljudje včasih smešni!« V duši mu je zaživela vsa zgodnja pomlad, od prve piščali, ki jo je poklonil, preko vseh jesenskih večerov, ko jo je spremljal domov že kot fant, kadar se je Ančka vračala z dnine. Nikoli ni utegnil, da bi se za dlje časa pomudil ob teh navidezno neznatnih trenutkih. Nocoj pa je vse prišlo. Še Gustl ga je s pušeljcem podražil. Krenil je čez pongrad po bližnjici v vas. Čisto pod Ančkin okenko ga je pot pripeljala.

»Saj še čujejo. Gotovo je že tudi Lojz dobil pozivnico. Vprašam ga.« Zavil je pod pojato. »V hlevu bo zdajle.«

Bleda mesečina je risala prelestno sliko na novo zorane njive. Zdelo se je, da vas čaka nekoga, ki bo prišel s čopičem in jo ujel na platno. Še duh po gnoju, ki je dajal vasi čez dan kaj rezko nastrojenje, se je na večer moral umakniti vonju večerje, ki se je valil v gostem sopuhu iz nizkih kuhinj. V to vaško idilo so še skovikale sove in dajale ljudem upanje na bogato letino v jeseni.

Nad vasjo je čredo pasla,
v srcu ji je vstal nemir;
s hrepenenjem dol je zrla,
kjer je vriskal mlad pastir.

Nejc je obstal pred hlevom ko vkopan. Iskat je prišel Lojza, našel je Ančko, sedečo na stolčku, ki je molzla. Ob strani sta ji dajali takt mački z monotonim predenjem. Vsak večer sta prihajali na večerjo, ne da bi kdaj zamudili molžo. Zdaj pa zdaj jo je podražila sivka s košatim repom, kot bi jo hotela zmotiti pri tihi pesmi. Nejc se je komaj premagoval. Pesem ga je sicer zadrževala, ali odmev piščali v njegovi duši je bil močnejši.

»Bog daj, Ančka!«

»Jezušna, kako sem se te prestrašila! Kaj te pa nosi tod, pa tako pozno?«

»Za nas fante zvečer sonce vzhaja. Kar zapoj, ti bom pomagal.« Sedel je na prag. »Tako pa se že nažuliš čez dan. Potem pa še kaj vmes pride.«

»Tudi Lojza je obiskal Gustl. Hvala Bogu, da sem dekle, ene skrbi smo le rešene.« Vstala je in postavila stolček v kot, pod nogami sta se vrteli mački, da je komaj prišla do skodelice in jima nalila mleka. Nejc je videl vso njeno lepoto, ko so medli žarki petrolejke padali na mlada lica. Dolgo se že imata rada, pa mu je šele današnji večer odkril njeno lepoto. Pristopil je.

»Ančka, nocoj sem pa pozivnico dobil,« je spet skraja začel.

»Tudi naš Lojz jo je dobil — — —.« Dve debeli solzi sta privreli iz lepih oči in zarezali dve brazdi v sredo cvetočih lic, da je postala še lepša v svoji boli. Kadar je jokala, je bila Nejcu najbolj draga. Rahlo jo je prijel za drobno glavo in jo naslonil na močne prsi.

»Ančka, ne jokaj! Hitro se bova vrnila z Lojzom. In kar je glavno, tudi v tujini si lahko ostaneva zvesta. Devet mesecev, vmes pa še dopust, kaj kmalu bo preteklo.« Rahlo je kanila solza na obdelane Nejčeve roke, da ga je zaskelilo v duši. Zdelo se mu je, da mu nekdo para srce z dolgim ostrim nožem. Ni je hotel več mučiti, preveč so jokale njene modre oči.

»Ančka, mi boš naredila pušeljce?« Globoko ji je pogledal v oči, da so vlažne ustnice vse zatrepetale od težkega pričakovanja. V njenih oče je čital odgovor: »Bom.«

V mladih srcih je dreč zapela piščal pesem o prvi ljubezni. — »V nedeljo greva na Goro. Boš šla, kajne?«

»Bom.« Izvila se mu je iz težkih rok, ki jih je čutila še dolgo na sebi, in hitela iz hleva, kot bi se nekoč bala. Kravi sta zadovoljno prežvekovali in dražili konja, ki je nabijal po lesenem podu.

»Počakaj, Ančka, tudi jaz grem s teboj! K Lojzu moram.«

»Dober večer, fantje!«

»Glej na, Nejc, kot bi se zmenili. Ravno smo se pogovarjali, da gremo po tebe. Na vas gremo in eno dvignemo, naj zvedo ljudje, da se bodo kmalu poslovili fantje in odšli k vojakom.«

»Na, pij, Nejc, kar zvrni ga!«

»Bomo šli. Vem, da že dolgo čakate name. Kar gor vas držimo, oče, da ne morete počivat.«

»Le daj ga, Nejc! Pri vojakih bomo abstinentje — — —.«

Vsi so bili dobre volje, le Ančka je slonela na oknu in tiho ihtela v lepo spomladansko noč. Ko so fantje odhajali pod njenim oknom, jo je Nejc zapazil.

»Zapojmo, fantje, kar tu, da se do vasi naša grla sčistijo!«

»Tebi in Ančki na čast,« so ga fantje pogruntali, »pa jo urežimo!« Nič več ni Nejc zardel kot nekdanj, ko so ga fantje podražili z njegovo Ančko. Ponosen je bil na svojega dekliča.

Tebi naj se glasi spev ljubezni moj,
ti najlepša v vasi, slušaj me nocoj!

Zaukali so, da je vsa vas klecnila v težkem spanju. Ančka je še dolgo v noč slonela na oknu. Nič ni več jokala, dobro je vedela, da jo Nejc ljubi, kakor zna ljubiti malokateri fant svoje dekle. Hitro je zaspala, ko je legla, saj je še ponoči ni pustil same. Tiho se je prikradel k njej v sanjah in vasoval pri njej do ranega jutra.

★

Kaj urno so potekali zadnji dnevi fantom. Čez dan so delali doma, manj ko drugokrat, na večer so se zbirali na vasi in zapeli pod košato hruško. Dekleta so sloneli ob oknih in bi najraje med fante, če ne bi bilo teh staršev. Še očetom se je ob pesmi milo storilo, da so se pogrezali v mlade dni.

Na velikonočni ponedeljek so poromali fantje s svojimi dekleti na Goro in ga pošteno zalili. Stara navada. Že njihovi očetje so se v nedeljo pred odhodom zbirali v vaški gostilni, plesali polko, peli in se dogovorili s svojimi dekleti za pušelj. Gorje fantu, če si še ni izbral dekleta dotlejš!

Tudi Nejc in Ančka sta jo ubrala. Med lepo urejenimi brajdami, katere so obroblyale breskve z mičnimi cveti, sta stopala kakor na veliko soboto pevci v procesiji. Njuna ljubezen je bila podobna tem prelestnim cvetom z naših goric. Ni bila v hipni strasti porojena, kakor so mogočni cveti krvavordečih petonk poleti po kmetiških gredah, marveč premišljena in ustaljena, podobna pač čarobni barvi teh cvetov. Spoznali sta se dve duši in zavedeli, da bosta le druga ob drugi korakali skozi življenje, zato sta se odločili za družno pot.

»Ančka, ne veš, kako drag mi je breskvin cvet! Vedno se spomnim na najino ljubezen... Bela barva prehaja v kaj lepo rdečo. Tudi naju je veljalo mnogo trpljenja, preden nama je pognal tako lep cvet. Zato mi je ljub. Že pot sama ob vinogradih spomladi mi je najljubša.« Segel je po njeno roko in jo krepko stisnil v svojo, ki je bila od dela močno razvita in precej obaltna. Ančko je spreletelo po vsem životu, saj je čutila, kako se pretaka toplota v njeno neznatno, ki je postajala vlažna.

Globoko v hosti ob potoku, kjer so se križale ozke gorske ceste in steze, je stala v kotu lična kapelica Matere božje. Napis je Ančki silno ugajal. Vedno, kadar je bila namenjena na Goro, je šla po tej poti, čeprav je bila pot mimo Novinška krajša in bolj v navadi.

O, da bi nam Marija mila
nesrečo vsako odvrnila.

Vaščani so jo postavili, njen oče pa je v zahvalo na srečno rešitev iz rok razbojnikov napis naredil. Zdaj že nekaj let počiva pod rušami, napis pa še vedno spominja na blagega očeta.

Oba sta se pomudila ob kapelici. Pregledala sta podpise po stenah, nazadnje pa se še sama podpisala v koticu na zadnji steni. — »Če naju bo ločil usode vihar, src nama ne more ločiti nikdar.« — Dekle je še tiho dodala očenaš, da jo je Nejc jedva opazil, ko je premikala drobne ustnice.

»Za koga moliš, Ančka?« je Nejc zaskrbelo.

»Na očeta sem se spomnila.« Povesila je oči — — In je dreč pomolila.

»Tudi zate sem molila, da bi se zdrav vrnil od vojakov.«

»Boglonaj, Ančka; kako si vendar dobra!« Rahlo jo je privil k sebi in jo poljubil na belo čelo. Ni se branila, šele čez čas se je spomnila. »Ne gre, Nejc, da vpričo Matere božje grešiva!«

»Nisva grešila, Ančka. Ljubezen ni greh. Ljubezen je krepost, visoko nad vsemi drugimi povzdignjena.« Po vsem životu se je tresla ko šiba na vodi, da jo je pot, ki je vodila navkreber, komaj umirila. Spet sta padla v veselo kramljanje, ko jima kukavica ni nehala kukati. »Dolgo bova še živela.«

»Pa brez denarja bova v življenju,« ga je hitro podražila s prazno denarnico.

»Če ima mož polno listnico, se tudi ženi dobro gori.« Ni se pozabil postaviti z lepimi metuljčki.

»Stopiva hitreje, že v drugo vabi. Ne gre, da bi še danes zamudila.«

Po opravi se so zbrali fantje v romarski hiši za dolgo mizo, ki jo je ključarjev sin že prej pripravil. Prvič so sedli s svojimi dekleti javno za mizo, ne da bi prikrivali svojo ljubezen. Zmenili so se z njimi za venčanje voza, z godcem pa se pogodili, da jih bo pospremil s harmoniko do Celja. Nejc je še pobral od vsakega denar, da je mogel najeti mašo za dan odhoda.

*

Vsa polja in travniki so bili polni novega življenja. V živi meji, pod mejami, je pogljal črn trn lep bel cvet, ki je dajal še pusti okolici kaj prijetno sliko. Mimo je švignil od časa do časa škorec z dolgo slamo v kljunu, ki jo je komaj zmagoval.

»Mama, lej skolca, kak lep ima!«

»To ni rep, Vanček. Tam v tepki imajo luknjo in si za gnezdo nosijo. Pazi, ne hodi preblizu, da te ne bom z grabljami! Izpod nog se mi spravi!«

Na večer, ko so ograbili travnike, so zažgali kopice. Kočlarji so že sadili krompir na ozarah. Iz velikih očetovih predpasnikov so jemali otroci krhlje in jih nametavali materam. Podobni so bili pajkom, ki so se komaj valili materam izpod nog, da jih niso z ostrimi špičkami po glavah. Po travnikih so skakljali otroci in piskali na trobentice. Povsod samo veselje. Še starčki so zbežali zatohlim sobam in se prepuščali pomladanskemu soncu, ki dolgo ni moglo pregrete zamrzlih udov.

Le Nejcu ni bilo mar za vse to prebujenje, kot da bi trohica te toplote ne bila tudi zanj odmerjena. Šele ko je prišlo za res, da se je moral poslavljati, je videl, da se bo od vseh laže ločil, še od Ančke, tako je menil zadnje dni, da pa bo

slovo od logov, gmajn, ograd, od tega koščka prelestne grude, ki mu je tako pri srcu prirastla, najtežje.

»Mama, še danes pripravite, kar mi nameravate dati s seboj, jutri ne bo časa.« Na dnu kovčega je vrgel več krp, cel petenošter gumbov ter škatlico šivank.

Oče je skrbel za majolko, da ni trpela suše. »Pij, Nejc! Potlej ga ne boš vse dotlej, da ne prideš na dopust.« Na klop mu je znosila mati cel voziček paketov. »Tu notri imaš nekaj klobas, tu sem ti djala gnjat, sem kos črnega kruha, tja še en šartelj.«

»Kam bom le z vso to ropotijo?«

»Vse ti bo še prav prišlo, Nejc, kar pospravi v kovčeg!« Oče mu je pomagal.

»Ne bo šlo vse noter, ate, zastonj poskušate.«

»Staremu vojaku se tudi včasih strel posreči.«

Mati je zbežala v kuhinjo, jok jo je premagal. Ni mogla gledati Nejca, kako se odpravlja. Tako žalostno se ji je zdelo, kot bi ga od hiše odganjali. Ni se mogla zadrževati, nazaj so ji uhajale misli v dni, ko so tudi njej vozili balo od doma.

»Ti, si čula, še žganja si pozabila, med vožnjo se najbolj prileže,« potem ga ni bilo dolgo v hišo. Ni hotel, da bi Nejc videl, kako se mu roke tresejo. Nejc pa je tudi za to vedel, pograbil je majolko in ji prav pošteno pogledal na dno. Vrgel je klobuk na glavo, ko so ga fantje s pesmijo vabili na vas. Vedel je dobro, da njemu velja.

»Raje bi spat šel, saj imaš že čisto krvave oči, nič ne spiš zadnje noči.«

»Ne bi šel, mama. Pa veste, da moram po pušeljce. Fantje so že na vasi.« Povedati ji je še hotel, kam gre ponj, pa ga je že prehitela.

»Hitro se vrni, da še malo noči uloviš!« Dobro ga je razumela, prav nič mu ni branila. Tudi k njej je prišel fant, ko je odhajal k vojakom, in mu ni odrekla pušeljca.

»Katero bomo zapeli pod oknom, Nejc?«

»Katero hočete, vseeno mi je.«

»Kar povej! Ko sem jaz šel, sem si jo tudi sam izbral.«

»Vesel sem, da greste z menoj.«

»Lep običaj že od nekdanj, zakaj ga ne bi ohranili? Tudi ti si šel nekdanj z nami.«

»Z menoj pa boš še šel,« se je oglasil najmlajši. Ko so se bližali hiši, je zagrmela pesem.

Lepa naša domovina,
onkraj Štajerska ravnina;
tam je hišica, kjer je tekala
nekdanj moja prva zibelka.

Urce, dnevi, kam hitite,
da se tak' urno spremenite;
proč je dvajset let, jaz moram it' po svet',
kralj naš hoče mene imet'.

Ko pa pridem tja pod okno,
pa potrkam gor pod polkno:
Vstani, dekle, koj, saj jaz sem fantič tvoj,
žalostna bo naj'na noč nocoj.

Pod Ančkinim oknom so se postavili. Domači jih niso pustili čakati, kakor godce, kadar pridejo za god igrat, da vse tri kose odigrajo, takoj je odprl oče vrata in povabil fante v hišo.

»Dober večer, oče!« Nejc je stopil naprej. »Bog daj, teta! Vi se pa kar v kuhinji držite.«

»Eh, saj veš, kaj so naše ženske. Še smrt jih bo ob ognjišču stisnila.« Nejc je šel v kuhinjo.

»Po pušeljci smo prišli, mama. Saj ne boste hudi, z vašo Ančko se pač imava rada.«

»Ne morem vama braniti, če sta se spoznala, da sta drug za drugega. Srcu se ne da ukazovati, Bog vama daj svoj blagoslov! Zdaj pa le v hišo pojdimol!«

»Dolgo nam je prikrival, ta Nejc, pa tudi zanj je prišel dan slovesa.«

»Kaj boš, Lojz! Si nam ti kaj povedal, da se z Liziko zastopita? Še potem, ko si moral po pušeljci, bi nam bil utajil, če ne bi bila taka navada, da gredo fantje zraven.«

»Ha, ha, ha... Je že tako. Ljubezen je tako dolgo lepa, dokler vesta zanj le dva.« Fantje so zapeli, Nejc je pristopil k materi in jo pobaral za Ančko.

»V hosi joka, saj veš.« Nejc je odšel. Ni potrkal kot nekdaj, ko je ob belem dnevu prvič prišel k njej, odprl je na stežaj vrata in ročno vstopil. Ob oknu jo je našel sedečo, z glavo nagnjeno na polico. Bleda mesečina je ožarjala njena objokana lica, kraj nje je že v lepi glinasti vazi čakal pušeljci.

»Jokala si, Ančka? — Da ti le gre! Saj si morala vedeti, da bo vse to nekoč prišlo.« Ni našel prave tolažbe, prehitro je padel v to čudno ihtenje. Na kaj takega ni bil pripravljen.

»Mi boš dala pušeljci?«

»Nejc,« je zajokala,

»Ostani mi zvesta in piši mi! Če se srečno vrnem, poromava v Petrovče.«

Segla je po pušeljci in mu ga pripela na suknjič. Nejc jo je še za boglonaj poljubil ter se hitro odtrgal od nje. Na lopi sta se že poslavljala oče in mati. Nista čakala, da bi jima Nejc segel v roko, sama sta mu želela srečno rajžo.

»Mama, Ančko vam izročim. Dobro jo varujte!« Pred hišo je zadonela krepka pesem, Ančki v slovo, tako lepo, da je še trta v brajdi družno z Ančko potočila solzo. Nejc ni mogel peti, nekaj ga je v grlu dušilo, ko takrat, kadar je z natega potegnil iz velikega soda pijačo.

Drugo jutro so se poslovili fantje po maši, ki jo je sam župnik daroval, še od tega. Vsakemu je stisnil roko v pozdrav in jim naročil, naj se ga spominjajo s kako kartico od vojakov, da se jih bo tudi on pri daritvi. Solze jim je pregnal z močnim žganjem.

Na širnem dvorišču pred hišo je že čakal lepo ovenčan voz. Dekleta so se hotela prav posebno postaviti s svojimi fanti. »Naj vidijo ljudje!« Skupina fantov, ki se je odločila, da spremlja Nejca, je posedla po vozu in čakala Nejca, da pride mimo.

»Kaj, ste že tukaj? Dolgo sem se mudil; saj veste, kako je pri gospodu, ne moreš kar leteti od njih.«

»S teboj gremo domu, Nejc. Vemo, kako nerodno je takrat, ko moraš domačim roko podajati.«

»Vesel sem, fantje, da ostanete z menoj do zadnjega. Ne bom vas zlepa pozabil. Ko boš ti, Tonč, šel, te bomo mi spremljali.«

Pri Hribaršekovih so že komaj čakali. Mati je nanosila na mizo dobrin, kar jih je imela pri hiši, kakor za ohcet. Tudi kovčeg s prav ličnim paketom je že pripravil oče v kot.

»Kar sedite, fantje, in nabodite! Nejc, jej! Rajža bo dolga.«

Vzel je v roko kos mesa, v drugo kruh in hodil iz hiše v kuhinjo in narobe, kakor bi nekaj izgubil. Kmalu je prišla za njim še mati v kuhinjo.

»Nejc, na Boga ne pozabi, da tudi on ne bo nate! Tu imaš svetinjico z Brezij, shrani jo! Najbolje je, da si jo vsiješ za kapo. Jaz te ne bom imela več pred seboj, zato te Njej izročam v varstvo. Ona je najboljša mati.«

»V hlev še pogledam k mojim voličkom, mama.« Skočil je prek dvorišča in vrgel bežen pogled preko cvetočega travnika. Obstal je. Ni mogel dalje. Vedno se je bal ločitve od domače grude. Pred njega so stopili prelestni cveti breskev z gorskih vinogradov, črn trn s svojo čarobno belino, drenov cvet ob nizkih kočah... Vsa pokrajina je legla pred njega, da je kar zavonjal njeno cvetje. Rad bi se bil razjokal na ves glas, saj bi mu bilo bolje, pa ni mogel iztisniti ne ene solze. Držalo ga je v grlu, kot bi ga razbojniki davili. Pa je skočil Lojz k njemu.

»Nejc, vem, da je težko, pa tudi v takih trenutkih se pokažimo, da smo možje! Pojdi v hišo in se hitro posloví, jaz ti odnesem kovčeg naprej!«

Stopila sta v hišo. »Jej no, Nejc, kod le hodiš,« so spet začela domači. Lojz je trenil fantom, da so začeli s pesmijo.

Oh adijo, očka, mati,
oh adijo, sestre, brati;
vam podam roko še enkrat v slovo,
saj nazaj še pridemo.

Potem so zagrabili kovčeg in paket, kmalu za njimi je prihitel Nejc s krvavimi očmi. Domači so sloneli na pragu in mu mahali v pozdrav.

»Ilaj se, Nejc! Župan se je pred debelo uro odpeljal.« Sedli so na lepo okrašen voz. Spredaj poleg furmana je sedel godec, zadaj so v krogu stali fantje, držeč se okoli vratu.

Ljuba si pomlad zelena,
kak' si lepo razcvetena,
brž ko se ozeleniš,
mladim fantom žalost st'riš.

Ko se drevje ozelenjuje,
mladim fantom napoveduje:
Zdaj je prišel tisti čas,
ko nas kliče vojskin glas.

Zbogom, bratje in sestrice,
puška bode mi tovar'sica;
z vami južnal več ne bom,
kruh vojaški jedel bom.

Furman je pogнал, godec je raztegnil mehe. Pred hišami so stali sosedge in klicalí fantom v pozdrav — — —

Zbogom, rojstna ti vasica,
in domača mi cerkvica;
zadnjič vam podam roko,
če me več nazaj ne bo.

Sivolasi župnik je prihitel pred cerkev. Ni mogel poslušati fantovske pesmi, da ne bi še enkrat voščil fantom srečno rajžo. Veselo so mu odzdravljali s klobuki in ukali, da je letel malek proti Rehovčam. Furman je pogнал, da je fante vrglo na sedeže.

Zdaj pa zdaj je še zaukal kak fant, da jim ni slednjič potok v Tesnem in z borovci obraščeni Slačnik ujel še zadnjega pozdrava, ki je bil namenjen dragim domačim — — —

★

Dan odhoda je bila za domače najtežji; jedva so čakali furmana, da jim pove, kam so poslali njihove fante. Čim se je delo začelo, je bilo bolje. Redkokdaj so utegnili, da bi pokramljali s sosedi, kako je fantom pri vojaki.

Ančka pa ni tako hitro pozabila Nejca. Vsako nedeljo je hodila pred kaplarnijo po maši čakati, kdaj bo brkati invalid zaklical njeno ime. Dve nedelji je hodila zaman, tretjo pa je priromalo lepo, malce rožnato pismo, s postrani prilepljeno znamko. Ko je klical poštar njeno ime, se je pognala med dekleta, da je zijala praznina za njo. Ni utegnila pogledati, ali je pismo od Nejca, hitro ga je spravila v nedrje. Šele kraj vasi, ko je pot zavila ob hosti, ga je odprla. Nikdar ni podvomila o Nejčevi ljubezni, danes ji je to neznatno pismo znova potrdilo njeno vero vanj.

Zdaj ni več jokala, v veselju so potekali tudi njeni dnevi, ko še nikoli prej. Vsakih štirinajst dni je prejela pismo z vejico rožmarina, da ji ni slednjič vsega šopka vrnil. Rdeč nageljček pa je prinesel sam, ko se je vrnil za božične dni.

France Filipič

Jesen

*Že trsje je obrano,
že vince se peni,
živini je nastlano,
že polje posejano,
že tone svet v megli.*

*Pastirji so zapeli
in veter zaigral,
ljudje so zaželeli,
da bi po delu seli
in da bi sneg zapal.*

Jakob Ciglar

Orač

*Zarezal je brazdo globoko orač
v zemljo očetov blagoslovljeno;
da v svetek užival bi beli kolač,
pšenico vsejal je zlatorumeno.*

*Med delom poprosil je žetve Gospoda:
»Daj dežek pohlevni, da seme bo vzklilo,
in sonce poletno z nebesnega svoda
ogreva naj klasje zoreče obilo.*

*Ne pusti, Mogočni, oblakom grozečim,
da se nad poljem tem razbesne;
da z bičem ledenim bi srcem drhtečim
posekali nado in upanje vse.«*

*O mraku sejalec se vrnil domov
je, truden od dnevnega dela;
počival bo sladko, da delavnik nov
in setev bo druga začela.*

*Ponižno je prošnjo uslišal Gospod:
blagoslovil je setev in dal ji je rast.
Se kopalo klasje je v soncu povsod,
bogato se klanjalo Stvarniku v čast.*

*Za dar ta Bogu je hvaležen orač,
v zgled bi naj bil bogatašem:
o svetkih užival je beli kolač,
od tega je dajal beračem.*

Zgodovina slovenske knjige

Oton Župančič

Dve leti mlajši od Cankarja je Oton Župančič, Beli Kranjec iz Vinice, pesnik, ki je dosegel celo Prešerna. Tudi on ima za seboj trnjevo pot slovenskega študenta in literata. Sedaj živi v Ljubljani kot upravnik Narodnega gledališča. Župančič je član naše najvišje kulturne ustanove — Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani.

Župančičeva pesem je mehka, prožna in lahka. Zdaj mu poje kot srebrn zvonček, zdaj

Oton
Župančič

Sv. Trije kralji

kot kovačevo kladivo. Poveljal je slovensko besedo in jo oplemenitil.

Najboljša Župančičeva pesnitev je »Duma«, ena najlepših slovenskih pesmi sploh. V njej opева vso bolečino in vso lepoto naše sloven-

»Mlada
pot«

Sveta si, zemlja

»V zarje
Vidove«

Ciciban

pomladi, se ti zazdi, da čuješ veselo pesem pomladanske narave.

V otroško govorico je prodril kot za Levstikom ni še nihče. Njegove pesmi o Cicibanu so neprekosljive (»Ciciban in čebelica«, »Pomladanska ladja«...). — Župančič je pesnik pomladi, sonca in belega dne.

Tiho in neopaženo prede svoje lepe misli Ksaver Meško. Rodil se je l. 1874. pri Sv. To-

Meško, župnik na Selah

Meško

vse to ni nikdar zgodilo. Kako lepo bi bilo, ko bi hodili svetniki po svetu...

Napisal je tudi vrsto romanov in povesti («Pri Hrastovih», «Na Poljani») in iger (o «Gobavem vitezu», ki ga ljubezen mlade deklice

Sv. Frančišek

»Mir božji«

Mlinček na potoku

reši boleznj). Zelo lepo je pisal tudi o bratu Frančišku, ki mu je tako čudovito podoben...

Za smeh je radodarno skrbel v teh težkih dneh Fran Milčinski, po poklicu sodnik, ki je pisal vesele zgodbe o tolovajih (z gorjačo in z zvijačo), o ptičkih brez gnezda, o Butalcih in o slavnem gospodu Fridolinu Zolni.

Milčinski

Ivan Pregelj, ki se je l. 1880. rodil na Tolminskem, je najznačilnejši naš katoliški pisatelj. Študiral je v Gorici in na Dunaju. Sedaj je v Ljubljani profesor. Ustvaril si je svoj slog, svoj način pisanja. Napisal je mnogo povesti in romanov.

Ljudje, ki jih opisuje, so tako čudno razdvojeni. Tudi najtrdnjši med njimi brez prestanka koleba med telesom in dušo. Izredno dobro je obdelal lik slovenskega duhovnika

Tolovaj Mataj

»Od Kranja do Brezij...«

loški in idrijski hribi, tolminska brda, polna sonca in rož, kjer žive veseli ljudje, mladi geometer, ki ljubi Heleno, otrok sonca — Slavica, učitelj Sivec... Kar pomladiš se in se z njimi vred veseliš mladosti in sonca.

Krvava rihta po tolminskem puntu

Še veliko jih je, ki pišejo in še vedno prihajajo novi. To nam je v tolažbo in uteho v teh težkih dneh. Če smo vzdržali v času, ko si mogel vse slovensko slovstvo v culico povezati, bomo še danes, ko je število naših knjig neizmerno.

Živela slovenska beseda!

Konec.

(»Bogovec Jernej«, »Peter Pavel Glavar«, »Magister Anton« itd.), borivca z Bogom in s seboj.

Največji Pregljev roman so »Tolminci«. V njem pisatelj obdeluje poslednji kmečki upor na Tolminskem, ki ga je gosposka v krvi zadušila. Kolovodje upora so bili obglavljeni v Gorici. To je zgodba iz junaških časov, ko so se naši dedje dvignili za pravico.

Drug njegov roman so »Otroci sonca«. Iz knjige ti zadihajo skrivnostno zaprezeni škofje-

Pregelj

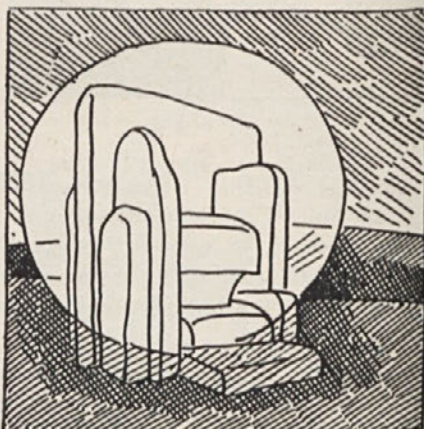

Bogovec Jernej

»Tolminci«

Pred nekaj leti je Pregelj zajel v besedo našo težko bol — Koroško; izdal je knjigo »Umreti nočejo«, ki preprosto in domače razgrinja pred nami prelepo »zibelko slovenstva«, deželo sinjih jezer, njene ljudi, njih srca, njihove boje...

»Umreti nočejo«

Dro, Koroška!

Književni obzornik

France Filipič

NOVE KNJIGE

VERSKÉ

Družbenik Marijin. Molitvenik za Marijine družbe. VII. izdaja. Ljubljana. Jugoslovanska knjižarna 1939; str. 288.

Egidij dr.: Sejavaec, deseti snopič. Gorizia. Dr. Andrej Pavlica 1939; str. 266.

Pavlin Jernej: Misijonski molitvenik. Ljubljana. Družba za širjenje vere 1939; str. 272.

Pax et bonum. Ptuj. Minoritski samostan 1939; str. 174.

Spominski list, posvečen 700letnici minoritskega samostana.

Poppe dr. Edvard: Vzgaajmo evharistično. Prevedel p. Kolumban Oberstar S. O. Cist. Groblje. Božji vrelci 1939; str. 94 in dve prilogi. Živimo s cerkvijo III.

Žakelj Stanko: Kristusova osebnost kot kriterij za njegovo božje poslanstvo. Inavguralna disertacija. Ljubljana 1939.

JEZIKOSLOVNA

Černič dr. Mirko: Vejaljšče za naše strokovno besedje in izrazje. Ljubljana. Ponatis iz zdravniškega vestnika 1939.

SLOVSTVENE

Boršnik Marja Škerlak: Aškerc; življenje in delo. Ljubljana. Modraptica 1939; str. 464 in 13 prilog s slikami.

Prvič nam je razgrnjena vsa tragika velikana, ki je z viška ustvarjanja omahnil v nemoč. Preplavili so ga politika, dvomi in strašno vsakdanje življenje in mu otopili umetniški čut. Žal, ona notranja borba dvomečega in iščočega človeka ni popolnoma doznana — saj kdo more pogledati v globino tujega srca — a je sijajno orisan Aškerčev odnos do tedanje dobe.

Brecelj dr. Anton: Pesnik Simon Gregorčič v dr. Tumovi luči. Ljubljana. Ponatis iz Dejanja 1939; str. 16.

Kovačič dr. Fran: Anton Martin Slo m š e k. Maribor. Prosvetna zveza 1939; str. 37.

Ponatis izdaje iz leta 1935.

Kreft dr. Bratko: Gledališče in francoska revolucija. Ljubljana. Ponatis iz Ljubljanskega zvona 1939; str. 16.

Kreft dr. Bratko: Shakespearov vpliv na razvoj Puškinovega dramskega nazora. Odlomki iz inavguralne disertacije. Ljubljana 1939; str. 24.

Stadler Eda: Pravljičica. Ljubljana. Kleinmayer & Bamberg 1939. Ponatis iz Etnologa.

UMETNIŠKA

Mesesnel France: Janez in Jurij Šubic. Ljubljana. Založba Grohar 1939; str. 260 in 17 prilog.

Dokument o bednem življenju slovenskih umetnikov, ki iz neprestane borbe za vsakdanji kruh hrepenijo k mirnejšemu umetniškemu ustvarjanju. In še dokaz, da naš narod rodi prav take umetnike kakor sosedni kulturni narodi.

ZEMLJEPIŠNI

Lovrenčič dr. Josip: Kažipot na Sveto goro pri Gorici. Ljubljana. Samozaložba 1939; str. 71.

Savnik, Knific: Kažipot v Krko na Koroškem. Rakovnik. Salezijanci 1939; str. 72.

ZGODOVINSKE

Bernik Franc: Zgodovina fare Domžale 1923—1938. Domžale. Samozaložba 1939.

Buk Peter: Tragedija Češkoslovaške od 11. sept. 1938 do marca 1939. Ljubljana. Naša založba 1939; str. 141.

Reissman dr. A.: Iz življenja med vojno. Maribor. Delavska politika 1939; str. 66.

Žunkovič: Slovenska vojna zgodovina do leta 1443. Maribor. Samozaložba 1939.

Poezija

Ahlin: Pogovor z naravo. Ljubljana 1939; str. 32.

Erben K. J.: Zaklad. Prevedel Tine Debeljak. Ilustrirala Bara Remec. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 36.

Po češki narodni pripovedki prirejena pesem, kako se ob času Kristusovega trpljenja razkrivajo zakladi zemlje.

Gregorčič Simon: Oljki. Bibliofilska izdaja. Ljubljana. Stanko Gladnik 1939; str. 32.

Oprema spominja skoraj na eksotično umetnost in se čudovito lepo prilega tekstu.

Gregorčič Simon: Poezije. Ljubljana. Akademska založba 1939; str. 192.

Izbor, ki vsebuje tudi nekaj doslej še neobjavljenih pesmi, se bo gotovo prav tako priljubil kakor enaka miniaturna izdaja Prešernovih pesmi.

Kolman Emanuel: V svetlobah in sencah. Jesenice. Ivan Auguštin 1939; str. 74.

Lahno pojoča in bežeča pesem, ki pa kaj novega ne pove in ne doseže zadnjih globin srca.

Lovrenčič dr. Jože: Sholar iz Trente. Ep iz XVI. stoletja. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 250.

Doslej tu in tam v odlomkih objavljena pesnitev je res edinstvena v slovenski poeziji. V lepem jeziku in pestrem verzu je opevano življenje sholarja, ki se izgubi v tujem svetu in tuji učenosti, berači za ljubezen in srečo pri Bogu in satanu, a naposled v domačih gorah skrušen in očiščen zavoljo materinega trpljenja najde večni mir.

Macha Hynek Karel: Maj. Poslovenil Tine Debeljak. Opremil Miha Maleš. Ljubljana. Bibliofilska založba 1939.

V trpljenju bratskega naroda nas je poljubila njegova najlepša pesem; pesem dneva in noči, zamolke teme in razcvetene, v ljubezni vriskajoče pomladi, upa in brezupa, pesem človeškega srca.

Zagorski Cvetko: Bog umira. Maribor. Samozaložba 1939; str. 48.

Socialne pesmi, trpke, a brez resnične notranje doživetosti, ki bi jim dala umetniško podobo.

Drama

Čufar Tone: Mali babilon; groteska. Ljubljana. Naš kovinar 1939; str. 50.

Goldoni Carlo: Stric Ihta. Komedija v 3. dejanjih. Priredil Niko Kuret. Ljubljana. Založba ljudskih iger 1939; str. 64.

Stric Ihta, jezljiv človek, kot pove ime, v svoji nepreudarnosti skorajda nesrečno omoži nečakinjo in hoče zavreči razsipnega nečaka. Ali naposled vendar zmaga dobrobrčnost in ljubezen, vse se poravnava.

Klinar France: Plavž. Drama iz narodne preteklosti v 3. dejanjih. Jesenice. Samozaložba 1939; str. 108.

Tehnično dokaj dobra, a neživljenjska drama. Današnja opredeljenost in zagrizenost se ne more prenesti na ljudi iz preteklosti. Središče drame je borba za plavž in rudnik med domačim, slovenskim življenjem in tujo, laško gospodo.

Kokalj Viktor: Mlinarjev Janez. Ljudska igra. Ljubljana. Zaloge ljudskih iger 1939; str. 42.

Medel igrokaz, kako je celjski grof poplemenitil podložne Teharčane.

Kuret Niko: Igra o kraljestvu božjem. Ljubljana. K. K. K. 1939; str. 47.

Igra je bila pred tisočglavo množico uprizorjena z uspehom.

Meško Franc Ksaver: Pri Hrastovih. Drama v 3. dejanjih. Maribor. Cirilova tiskarna 1939; str. 82.

Drama temnega življenja, teptanja človeškega dostojanstva, mračne vzburkanosti duha. Četudi zavoljo prenasičenosti z grehom ne prepriča popolnoma, je vendar močna in težka obtožba zla.

Pripoved

Burger Lisbeth: Štirideset let babica. Prevedel J. Lovec. Celje. Družba sv. Mohorja 1939; str. 308.

Babica pripoveduje o življenju, ki mu samo ona vidi do zadnje globine, ki je v svoji skritosti mnogokrat tako strašno, da se človek ob njem zgrozi.

Gagern Friderik: Cesta. Poslovenil Ivan Zorec. Ljubljana. Založba Hram 1939; str. 376.

V doslej odročne dolenske kraje gradijo cesto, in ta cesta prinese zlo. Krčma Hrovatičke je središče vsega zločinskega snovanja. V tej krčmi izginjajo financarji in cigani, še celo močnega lovca Košutnika zvabi tjakaj

natakarica Berta. Ne samo on, tudi Bošnjak Ilija Šorman, cestni delavec, zapade isti usodi, da pozabi na dom, postane divji lovec, ubije Hrovatičkinega nezakonskega sina, ki se tudi slini okoli Berte. Tu zraste Šorman v sijajno postavo: nima več miru, mrtvi ga preganja, dekle ga vabi, divji lov omamlja. Preženo ga z dela in zavrženega, brezdomnega ga Košutnik na lovu ustrelji. A to je lovcu samemu v pogubo. Umor ga prižene do tega, da se sam javi. Ko ga na orožniški postaji blati lovec Čeh, ga pobije in s tem je njegova usoda zapečaten. — Delo ima močen socialen poudarek, samo v risanju značajev je tu in tam preveč enostransko.

Gorki Maksim: Poletje. Socialen roman. Maribor. Delavska politika 1939; str. 156.

Vretje delavskih množic v predvojni Rusiji.

Prus Boleslav: Emancipiranke III. in IV. Prevedel Joža Glonar. Ljubljana 1939; str. 450.

V tem delu pridejo posebno do izraza zle razmere varšavske meščanske družbe, ki se v njej dobra deklica Magda ne more znajti, dokler ne najde ravnovesja in miru za samostanskimi zidovi.

Reimichl: Ukradena nevesta. Maribor. Tiskarna sv. Cirila 1939; str. 126. Cirilova knjižnica 136.

Stojan Cveta: Zbegano gnezdo. Celje. Družba sv. Mohorja 1939; str. 240. Mohorjeva knjižnica 108.

Roman o profesorju, ki ga sorodniki odtrgajo od družine, a se po blodnjah in padcih vrne k svoji ženi. Neuspel poizkus meščanskega romana.

Strmšek Pavel: Ljudje iz naše vasi. Celje. Zvezna tiskarna 1939; str. 94.

Prve skice o črticah iz kmečkega življenja.

Mladinska

Seliškar Tone: Hudournik. Povest za mladino. Ljubljana. Razori 1939; str. 95.

Zgodba o dečku Ivanu, ki se prebija skozi hudournik življenja. Niti kriva obdolžitev, niti preganjanje ga ne zlomi, z voljo premaga vse težave in ustvari sebi in svoji ovdoveli materi srečno življenje.

PRAVO, ZAKONI IN UREDBE

Jagodič: Občinsko blagajniško poslovanje. Ljubljana. Banovinska založba 1939.

Petelin, Horn: Administracija v ljudski šoli. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 114.

Pohar Robert: Predpis o zaščiti pred zračnimi napadi. Ljubljana. Merkur 1939; str. 56. Zakoni in uredbe 59.

Pohar Robert: Uredba o oprostitvi mož od vojaške službe. Ljubljana. Merkur 1939; str. 40. Zakoni in uredbe 60.

Pravilnik o zaščiti pred zračnimi napadi, I. del. Ljubljana. Merkur 1939; str. 32. Zakoni in uredbe 59/1.

Pravilnik za pregledovanje klavnih živali in mesa in veterinarsko nadzorstvo živil živalskega izvora. Ljubljana. Merkur 1939; str. 96 in šest prilog. Zakoni in uredbe 61.

Sušec Štefan: Trošarina. Ljubljana. Samozaložba 1939; str. 372. Zakon o državni trošarini s trošarinskim pravilnikom in komentarjem.

Urbanc dr. Anton: Zavarovalno pravo. Ljubljana. Samozaložba 1939; str. 239.

SOCIOLOŠKE

Furlan dr. Boris: Racionalizem in revolucija. Ljubljana. Posebni odtis iz Sodobnosti 1939; str. 15.

Gorenjske proge. Ljubljana. Društvo železniških uradnikov 1939.

Gospodarska struktura Slovenije v luči poklicne statistike in delavskega zavarovanja. Ljubljana. Socialno ekonomski institut 1939; str. 40 in 16 kart. Zbirka študij 5.

Gozdovi naši in žage. Ljubljana. Delavska zbornica 1939; str. 56 in tri karte.

O gozdnem gospodarstvu in o socialnih razmerah in težnjah gozdno-žagarskega delavstva v Sloveniji.

Jugoslovanske železnice v sliki, številu in besedi. Ljubljana. Združenje jugosl. nar. železničarjev 1939; str. 32 in ena priloga.

Novak Viktor: Dečji dan za pogozdovanje, III. del. Ljubljana. Banska uprava 1939; str. 24.

Poslovno poročilo glavne bratovske skladnice v Ljubljani za leto 1938. Ljubljana 1939; str. 40 in 27 pregledov.

Roglič dr. Franc: Izpopolnjevanje našega železniškega prometa. Ljubljana. Združenje jugosl. nar. železničarjev 1939; str. 24.

Štrekelj Anton: Organizacija grafičnega delavstva v Sloveniji. Ljubljana. »Grafična organizacija« 1939; str. 102.

Trček Franc: Oris zadružništva. III. izpopolnjena izdaja. Ljubljana. Zveza slovenskih zadrug 1939; str. 145.

Za izboljšanje življenjskih pogojev našega kmetijstva. Poročilo o kmetijski anketi I. Banovinska založba 1939; str. 82.

Ziarnfeld ing. Zmago: Gozdni požari. Maribor. Gasilska edinica 1939; str. 71.

GOSPODARSKE

Dimnik ing. Stanko: Kako si uredimo naše domove za obrambo pred letalskimi napadi. Ljubljana. Komite tehniškega dela 1939; str. 54.

Humek Martin: Dober sadjevec, II. izdaja. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 75.

Kuharski recepti. Ljubljana 1939; str. 28.

Pčelnikov Andrej: Zlata knjiga gospodinje. Maribor. Tiskovna založba 1939; str. 360.

Pčelnikov Andrej: Gospodinjstvo in sodobna slovenska meščanska kuhinja, I. del, 2. izdaja. Maribor. Tiskovna založba 1939; str. 368.

Pčelnikov Andrej: Gospodinjstvo in sodobna slovenska meščanska kuhinja, II. del, 2. izdaja. Maribor. Tiskovna založba 1939; str. 360.

Priol Josip: Spravljanje in shranjevanje sadja, 2. izdaja. Ljubljana S. V. D. 1939; str. 134.

Remec Marija: Spretna kuharica, 2. izdaja. Celje. Družba sv. Mohorja 1939.

Šlebinger, Marentič: Bibliografija slovenske kmetijske literature v letih 1919—1938. Ljubljana. Kmetijska zbornica 1939; str. 206.

Karlovšek Jože: Slovenski domovi. Ljubljana. Samozaložba 1939; str. 192 in 165 slik.

ZDRAVNIŠKI

Bedjanič dr. Milko: Samarijan. Maribor. Gasilska edinica 1939, str. 71.

Praprotnik dr. Sabina: Zdrav in bolan otrok. Lendava. Učiteljska zveza Lendave 1939; str. 88.

PRIRODOPISNA

Poljanec dr. Leopold: Pedagoška biologija. Ljubljana. Slovenska šolska matica 1939; str. 88.

ŠOLSKE

Bajec, Kolarič, Rupel, Sovre, Šolar: Slovenska čitanka za prvi razred srednjih šol. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 144 in štiri umetniške priloge.

Bajec, Kolarič, Rupel, Sovre, Šolar: Slovenska čitanka za drugi razred srednjih šol. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 264 in štiri umetniške priloge.

Bajec, Kolarič, Rupel, Sovre, Šolar: Slovenska čitanka za tretji razred srednjih šol. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 240 in štiri umetniške priloge.

Bajec, Kolarič, Rupel, Sovre, Šolar: Slovenska čitanka za četrty razred srednjih šol. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 232 in štiri umetniške priloge.

Bajuk, Grošelj: Izbor iz Ovidovih pesmi. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 96 in komentar 100.

Belec — M. Tullius Cicero: De imperio Cn. Pompei. Ad quirites oratio. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 48 in komentar 36.

Belec, Jere: Latinska vadnica in slovnica za III. in IV. razred klasične in VII. razred realne gimnazije. Ljubljana. Banovinska založba 1939, str. 62.

Binter, Štrukelj: Zgodovina Jugoslovanov, I. del. Ljubljana. Profesorsko društvo 1938; str. 162.

Binter, Štrukelj: Zgodovina Jugoslovanov, II. del. Ljubljana. Profesorsko društvo 1939; str. 180.

Bobič Ferdinand: Preljubo veselje, o kje si doma. Podobe R. Klopčič. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 128.

Breskvar Silvo: Fizika za II. razred meščanskih šol vseh smeri. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 110.

Brežnik dr. Pavel: Nemška čitanka za višje razrede srednjih šol, II. del za VI. razred. Celje. Družba sv. Mohorja 1939; str. 158.

Črnivec A.: Računica za osnovnošolski pouk, I. del. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 56.

Črnivec A.: Računica za osnovnošolski pouk. Število do 100. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 84.

Flerè, Jurančič, Škulj, Vranc, Gaspari, Koželj: Po naših krajih. Slovenska čitanka za 3. razred osnovnih šol. Ljubljana. Učiteljska knjigarna 1939; str. 176. Naše knjige III.

Gaspari, Pečjak, Žerjav: Naši vodniki. Slovenska slovstvena čitanka za III. razred meščanskih šol. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 204.

Hafner, Ločičnikar, Prunkova: Drugo slovensko berilo. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 122.

Jančič Ivo: Naša zgodovina v slikah, I., II., III. Ljubljana. Učiteljska knjigarna 1939; 122 slik.

ZGODOVINSKI ROMAN

Ganghofer

Samostanski lovec

Ta ginjaivi ljudski roman si je našel v Evropi na milijone bralcev

Južnič Rudolf: Francoska vadnica za višje razrede srednjih šol. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 60 in komentar 14.

Kolarič, Pacheiner: Nemška vadnica za srednje šole, III. letnik. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939.

Kolarič, Pacheiner, Berent: Nemška vadnica za meščanske šole, III. letnik. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939.

Kolarič: Nemška slovnica za srednje šole. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939.

Kranjec, Vazaz: Osnovni pojmi zemljepisa za I. razred srednjih in njim sorodnih šol. Ljubljana. Profesorsko društvo 1938; str. 118.

Kump Anton: Blagoznanstvo, za pouk v obrti in industriji v III. razredu obrtno-industrijskih meščanskih šol. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 144.

Kunc Karel: Aritmetika in algebra za VII. razred srednjih šol. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 78.

Lasič Franc: Praktična gospodarska znanja in razumevanja za IV. razred osnovne šole. Kranj. Tiskarna Sava 1939; str. 54.

- Möderndorfer Vinko:** Slovenska začetnica, I. del. Upodobil F. Stiplovšek. Celje. Družba sv. Mohorja 1939; str. 56.
- Pečjak, Baukart:** Zgodovina za IV. razred meščanskih šol. Življenje Slovanov v novem veku. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 134.
- Petelin, Horn:** Praktična gospodarska znanja za 3. razred ljudskih šol. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 62.
- Pedagoški zbornik XXXIV.** Ljubljana. Slovenska šolska matica 1939.
- Polak J. E.:** Zemljepisje. Pomožna knjižica za 4. razred ljudskih šol. Ljubljana. Učiteljska knjigarna 1939; str. 40.
- Šturm Franc:** Francosko slovenski slovar. A — Allumois. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 68.
- Šturm Franc:** Francosko slovenski slovar. Audu — mutité. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 164.
- Wagner, Rožman:** Naša zemlja. Slovenska čitanka za I. razred meščanskih šol. Ljubljana. Merkur 1939; str. 224.
- Wagner, Rožman:** Naša beseda. Slovenska čitanka za 2. razred meščanskih šol. Ljubljana. Merkur 1939; str. 256.
- Zavrl Albin:** Zemljepis z I. razred meščanskih šol. Osnovni pojmi. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 132.
- Zlatič, Fink:** Nemška vadnica za meščanske šole. Prvi del za I. razred. Zagreb. Narodne novine 1939; str. 100.
- Žitko Vladimir:** Kemija za višje razrede srednjih šol. Ljubljana. Banovinska založba 1938; str. 170.
- Žitko, Klemen:** Mineralogija in kemija s tehnologijo za III. razred meščanskih šol. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 80.
- Žitko, Klemen:** Mineralogija in kemija s tehnologijo za IV. razred meščanskih šol. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 94.
- RAZNO
- Čiček Štefan Jerko:** Poglejmo se. 135 karikatur. Ljubljana. Posebna izdaja 1939; str. 64.
- 20 let ljubljanske medicinske fakultete.** Ljubljana. Pona-tis iz Zdravniškega vestnika 1939; str. 24.
- Koledarji:** dijaški, kongregacijski, misijonski, Družbe sv. Cirila in Metoda, Kmečke zveze, Jadranske straže, Slovenskega gospodarja.
- Petdeset let Mestne hranilnice ljubljanske, 1889—1939.** Sestavil dr. Zupan F., Ljubljana. Mestna hranilnica 1939; str. 88 in 20 prilog.
- Pevsko društvo Jadran 1919-39.** Maribor. Jadran 1939; str. 14.
- Pratika, družinska, 1940.** Ljubljana. Samozaložba 1939; str. 200.
- Pratika, velika, 1940.** Ljubljana. Blasnik 1939; str. 224.
- Revija 8. Mariborskega tedna 5.—13. VIII. 1939.** Maribor. Mariborski teden 1939; str. 21.
- Sokol Trbovlje 1909—39.** Trbovlje. Sokol 1939; str. 44.
- Spomenica ob 15letnici Jadranske straže.** Uredil Janko Pirc. Ljubljana. Jadranska straža 1939; str. 48.
- Spominski zbornik Slovenije.** Ob dvajsetletnici kraljevine Jugoslavije. Uredili dr. J. Lavrič, dr. J. Mol, dr. F. Stele. Ljubljana. Jubilej 1939; str. 704.
- Knjiga je zaključek 20letne slovenske narodne rasti.
- Tri leta dela za Ljubljano.** Ljubljana. Mestno poglavarstvo 1939; str. 20.

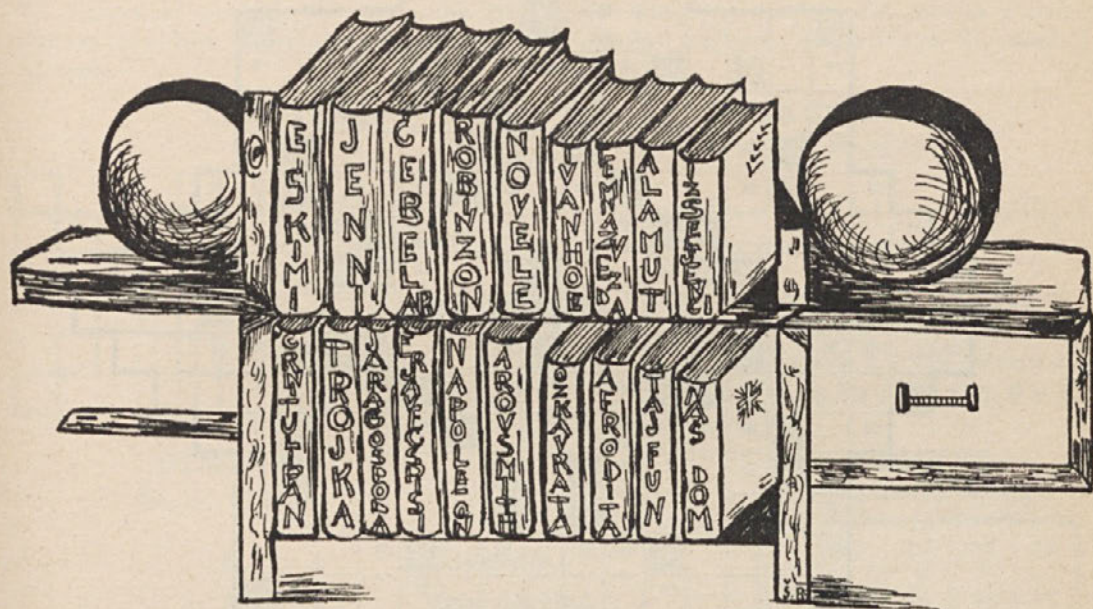
Uganke

(Urejuje France Modrinjak)

KNJIGE

(Štukl Jakob)

(Glavna nagradna uganka)

Kdor prav reši glavno nagradno uganko, dobi za nagrado lep kip Kristusa Kralja, vreden okrog 100 din.

Če bo več pravih rešitev, določi nagrado žreb. Pri žrebanju pa pride v poštev, kdor pošlje pravilno rešitev (na naslov ne pozabite!) do 25. decembra 1939 in ima plačano naročnino »Našega doma« za vse leto 1939 (20 din).

REŠILCI UGANK

(Cuderman Nace)

Pavlin France (1), Krof Jernej (8), Kračun Zvonimir (7), Štegmüller Rudi (2), Jug Franjo (5), Sodja Franc (6), Lovšin Vinko (7), Štukl Jakob (8), Goropevšek Tone (1), Novak Jože (6), Kandolf Lojze (3), Ledinek Franc (6), Kapš Stanko (7), Burja Tone (7), Rojec Metka (3), Benedik Valentin (5), Blumer Marijanka (4).

ŠTEVILNICA

(B. V.)

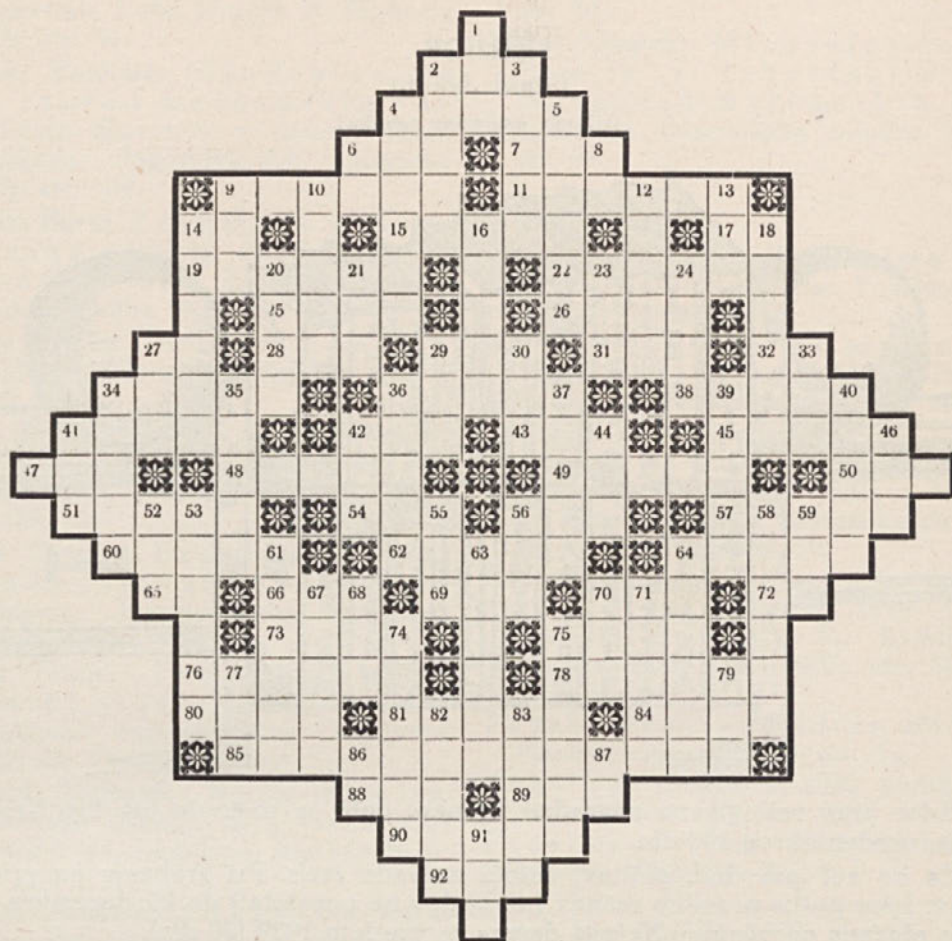
4, 13, 17, 3 — 17, 8, 10, 3 — 11,
8 — 6, 8 — 1, 18, 7, 13 — 6, 13 — 12,
13, — 18, 1, 2, 3, 11, 12, 6, 13, 19, 18,
17 — 12, 10, 9, 13 — 5, 18 — 19, 10,
17, 13 — 13, 6 — 16, 15, 3, 14, 8.

Ključ:

1, 2, 3, 4 moško ime,
5, 6, 7, 8, 9, 10 reka v Ukrajini,
11, 12, 13, 14, 15, 3 tujka za znamenje,
16, 17, 18, 19 glas.

KRIZANKA

(France, Središče)

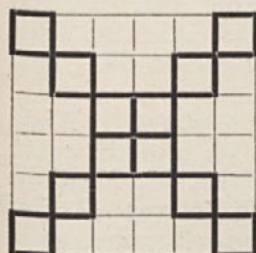
Besede pomenijo: V o d o r a v n o : 2. rodbina, 4. dan v tednu, 6. del živali, 7. plod, 9. dežnik, 11. moško ime, 14. oblika pomožnega glagola, 15. slavnostna mašna obleka (tujka), 17. pesnitev, 19. mesto na Poljskem, 22. druga beseda za ime Neža, 25. del telesa, 26. del glave, 27. doktor, 28. grška črka, 29. izrek, 31. dobro (v koroškem narečju), 32. ploskovna mera, 34. okoliš (tujka), 36. davkar, 38. mesto v Dalmaciji, 41. poseben zdravnik, 42. del glave, 43. obrtnik, 45. povest, 47. poljska rastlina, 48. velika kovinasta posoda, 49. red iz šolskega spričevala, 50. rabi voznik, 51. gozdno drevo, 54. del glave, 56. klica, 57. velik ptič, 60. ovčja obleka, 62. star denar, 64. se rabi pri krstu, 65. osebni zaimek, 66. maščoba, 69. voda pozimi, 70. pogojni veznik, 72. del kolesa, 73. ograja, 75. vpad na tujo posest, 76. žensko ime, 78. osamljenost, 80. del telesa, 81. začetek poleta, 84. član izumrlega naroda, 85. naročilo, 88. predlog, 89. del voza, 90. dohodek iz obresti (tujka), 92. škoduje železu.

N a v p i č n o : 1. prostor v cerkvi, 2. zločinec, 3. kos lesa, 4. praznik, 5. mesto na Hrvaškem, 6. izraz pri kartanju, 8. pritrdilnica, 9. redno stanje, 10. duhov-

niška srajca (tujka), 12. star denar, 13. del rezila, 14. lubje, 16. bedak, 18. zrakovska rešilna naprava, 20. konec, 21. žuželka, 23. nasprotno od lep, 24. značaj (tujka), 27. del tedna, 29. jugoslovanski otok, 30. bolezen, 33. prestolnica Italije, 34. zadnji dom, 35. vihar, 36. ameriški denar, 37. stražnik, 39. poljski pridelek, 40. zbor ljudstva, 41. nebesa, 42. plevel, 44. preprosto orožje, 46. reka v Afriki, 52. svetopisemska oseba, 53. rokodelec, 55. poslanec, 56. lesena posoda, 58. češko moško ime, 59. del pokore, 61. posebne vrste srebro, 63. del rastline, 64. kraj Bat'inih tovarn v Jugoslaviji, 67. žrtvenik, 68. jokanje, 70. žensko ime, 71. kos, 74. slovenski pisatelj, 75. upor, 77. nagon, 79. krajevni prislov, 82. mesto v zasedenem ozemlju, 83. matematični izraz, 86. osebni zaimsek, 87. prislov, 91. osebni zaimsek.

ČRKOVNICA

(R.)

Pravo ime Prusov,
dar božji,
zavesa,
nравoslovje,
grob,
reka v Sv. deželi.

ČRKOVNICA

(France, Središče)

I K r p d u p v p i k l e u m r o i i ; o
a j t s g r i v c j o m e o z i a o e e
II D o s e r e s l g o r e e č o n ž a m a
u s s l g a u d z n p r b l ž a k d r p
o b e s n o l u o p e z r a s r u n e g
v e z v s t b o a t r a n t n m d v d .

DEMANT

(Sodja Franc)

a Soglasnik,
a a a član družine,
a a a a a moško ime,
a a a b č č d svetopisemska oseba,
d g i i l i i j j apostol,
J l l m m m m n n n n ?
n n o o o o o o o država v Evropi,
p r r r r s s mesto na Poljskem,
s s š š t rokodelec,
t t v orožje,
v soglasnik.

KONJIČEK

(Štegmüller Rudi)

.	bo	pl	od	re
em	iz	jc	kr	je
jz	em	Le	rb	er
na	en	it	il	je
en	ac	ča	it	ed

POSETNICA

(France, Središče)

Vladi E. Slepec

Brezno

Rešitve pošljite do 25. decembra 1939 na naslov: Uprava »Našega doma«, Maribor, Koroška cesta 5. — Trije izžrebani dobijo knjižno nagrado: eden za »križanko«, dva za ostale uganke.

REŠITEV UGANK

Iz leposlovja: Odbiraj črke iz naslova knjige. Številke s + pomenijo črko iz besedila nad številkami, številke s — pa črko iz besedila pod številkami. Dobiš: Povej mi kaj čitaš in povem ti kdo si!

Enačba: (Slovo — o) + (ena — a) + (skala — la) + (sto — o) + Ra + + (žar — r) + (Mars — s) + (Ibar — ar) + (oreh — eh) + (up — p) = Slovenska Straža v Mariboru.

Posetnica: Samostanski predstojnik.

Kraljeva pot: Kdor drugemu jamo koplje — sam vanjo pade.

Koledar: Dan v mesecu pomeni črko iz imena svetnika(ce). Dobiš: Širite »Naš dom«!

Uganka: Po, kopališče — pokopališče (Po, moč — pomoč).

Težek račun: Spredaj nič briši in zadaj nič piši! Dobiš: 100 din.

Križanka: V o d o r a v n o : 1. sok, 4. dar, 6. paž, 9. Aron, 11. ga, 12. Ob, 14. šala, 15. kamen, 17. Tomažič, 19. legar, 20. le, 21. omara, 23. arena, 25. ah, 26. teta, 29. osat, 31. lata, 32. uho, 34. ogon, 35. mi, 36. omaka, 38. tu, 40. vaja, 41. uk, 42. masa, 44. toča, 46. vera, 47. eho, 48. Po, 50. Nero, 52. prevzetnost, 54. soba, 57. al, 58. alt, 59. ujna, 61. doga, 62. Joel, 65. do, 66. udar, 67. Ra, 69. skala, 72. A(nton). K(orošec), 73. takt, 75. sir, 76. Snoj, 78. salo, 81. Ibar, 83. il, 84. Greta, 87. krzno, 89. ud, 91. svaja, 93. ponvica, 94. dedek, 97. Tana, 98. la, 99. na, 100. Nace, 101. ona, 102. Leo, 103. ras.

N a v p i č n o : 1. sak, 2. oral, 3. komet, 4. dama, 5. roža, 6. pagat, 7. Alah, 8. žar, 10. ne, 11. gora, 13. bira, 14. še, 16. nota, 17. ta, 18. če, 19. laso, 22. mati, 24. noga, 27. Elija, 28. Chamberlain, 30. Anton, 32. um, 33. Oka, 35. Maribor, 36. okov, 37. as, 39. učenjak, 40. ve, 41. uhelj, 43. Apolo, 45. ar, 46. vas, 47. era, 49. ost, 51. oba, 53. nada, 55. od, 56. Agata, 59. udaja, 60. n(a). r(azpoloženju), 63. os, 64. eks, 68. ukor, 70. l(astno). r(očno), 71. Knin, 74. alga, 77. obod, 78. slana, 79. stol, 80. brca, 82. rudar, 83. Ivan, 85. ep, 86. anal, 87. kino, 88. za, 90. deca, 91. sto, 92. ja, 95. en, 96. kes.

Križanka »Znak«: V o d o r a v n o : 2. som, 4. kipar, 6. maj, 7. kip, 9. čep, 10. gad, 11. čas, 13. bas, 14. oko, 16. ob, 18. lak, 19. re, 21. naš, 22. dom, 21. + 22. »Naš dom«, 23. on, 24. pol, 26. pa, 27. ali, 28. nit, 29. oči, 30. gaj, 31. Ana.

N a v p i č n o : 1. top, 2. sij, 3. mak, 4. kapa, 5. Riga, 6. meč, 8. pas, 12. sol, 13. bok, 15. Katoličan, 16. ono, 17. ban, 19. rop, 20. Ema, 24. panoga, 25. Litija.

REŠILCI UGANK

Glavno nagradno uganko so prav rešili: Prosvetno društvo Stična, Lovšin Vinko, Štukl Jakob, Benedejčič Franc, Slov. kat. izobraževalno društvo Dol pri Hrastniku, Novak Jože, Benedik Valentin, Savelli Viljem.

Križanki so prav rešili: Prosvetno društvo Stična, Jernej Jože, Lovšin Vinko, Sodja Franc, Štukl Jakob, Krof Jernej, Benedejčič Franc, Slov. kat. izobraževalno društvo Dol pri Hrastniku, Blumer Marijanka, Novak Jože, Ledinek Franc, Jug Franjo, Ledinek Jože, Bedenik Valentin, Savelli Viljem, Cuderman Nace.

Ostale uganke so prav rešili (številka v oklepaju pove število rešenih ugank): Prosvetno društvo Stična (6), Jernej Jože (2), Lovšin Vinko (6), Sodja Franc (6), Štukl Jakob (3), Krof Jernej (1), Benedejčič Franc (4), Slov. kat. izobraževalno društvo Dol pri Hrastniku (5), Blumer Marijanka (5), Novak Jože (3), Ledinek Franc (2), Jug Franjo (4), Ledinek Jože (3), Benedik Valentin (3), Savelli Viljem (5), Cuderman Nace (5).

IZZREBANI SO BILI

Za glavno nagrado: Benedejčič Franc, Dovško 14, p. Rajhenburg.

Za križanki: Jernej Jože, Črna pri Prevaljah.

Za ostale: Prosvetno društvo Stična in Slov. kat. izobraževalno društvo Dol pri Hrastniku.

UGANKAR KRAMLJA

»Koraki tihi, ura doživetja je poljubila bolno luč oči, kako sem truden melodij in petja, poslednja ura nad menoj sloni.« Tako pesnik. In če pogledamo okrog sebe, ali ne občutimo isto? Za jesenjo, ki je letos dokaj bogata, grozi naravi smrt — zima. In letos prav zgodaj pretresa nam mraz že mozeg in kosti. Saj veje svetovna vihra tam daleč na severu in vzhodu. Bojimo se, da bo ta vihar zajel tudi nas. Bodimo pametni. Zima bo prišla, mraz nas morda hudo stiskal, a uganko, veliko uganko življenja, ljubezni, bratstva in miru med narodi bomo reševali doma v toplem zapečku, če se bomo zavedali svojega dostojanstva in svoje moči. »Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti!« Le daj Bog, da nam zima in svetovna vihra ne pobereta naših brhkih ugankarjev in ugankaric ter ob novem letu našega ugankarskega koticčka! Zato le vkup, ugankarji moji, na branik, na fronto! Mi hočemo, mi moramo ostati! Čeprav nas je zdaj malo, a z vztrajnostjo hočemo mladino pritegniti v svoj koticček. V mladini je bodočnost.

In pogledjte ga našega današnjega glavnega nagrajenca. Vesela, poštena mladost mu sije z obraza. Tam od Rajhenburga je doma naš Benedejčič Franc. Marija čuje nad njegovo mladostjo in poštenostjo. Pa se čudi, da se ga je g. Žreb enkrat usmilil, ker nima pri takih stvareh navadno sreče. V sto letih vsak pride gotovo enkrat na vrsto. Svojo življenjsko uganko pa rešuj le po katoliških načelih in še, dragi France, pri tem ne pozabi Nje, ki jo hodimo tolikokrat častit v rajhenburški baziliko. Julki pa izroči mojo zahvalo za pozdrave, in le korajžno po začrtani poti življenju naproti. — Benedik Valentin: Tisti, ki je tvojo uganko spakedral, je velik gospod. Pravimo mu: tiskarski škrat. Tudi on ima svoje pravice. Bom pa v bodoče bolj pazil nanj. Uganke pa le še pošlji! — Novak Jože: Še kak težek račun ali kaj podobnega bi rad dobil iz tuje ugankarske malhe. — Blumer Marijanka: Si mislila, da te imajo g. Žreb res tako radi, da ti bodo zopet prisodili glavno nagrado. Res — ta gospod včasih poškljijo s svojim levim očesom po nežnem spolu, kdo bi jim to zameril, ko se pa jim te stvarce znate tako dobrikati. Toda tokrat so nejevoljni umaknili svoj pogled: Marijanka namreč glavne nagradne ukange ni rešila, a bi rada nalivno pero. Bo že moralo biti še gosje pero dobro, in čeprav boš enega porabila, pa drugega izmakni iz gosjega repa. — Štukl Jakob: Kaj smo se ti zamerili, da si jo popihal v kranjsko deželo?! Ugankam pa le ostani zvest in še katero nariši in jo pošlji! — Cuderman Nace: Zdi se mi, da nisi tako strahopeten, da bi se g. Žreba bal. Če bi se te pa zopet spomnili, se pa tudi najbrž ne bi branil. Seveda bi bilo dobro, da bi se rimski romar s kakim originalnim potopisom zglasil v našem listu. Ponatisov, čeprav so izpod romarjevega peresa, noben list noče priobčevati. Vesel sem, da sem te podregal in te zbudil iz spanja. Takšnih »orehov« mi še pošlji. Za potico sicer niso, a ugankarji(ice) jih prav radi drobijo s svojimi zobmi. — Kan, Mari-bor: Hvala! Škoda, da nisi risanih risal vsako na poseben papir in s tušem. Poskusi drugič. — Vsem, ki pošiljajo rešitve v imenu društev; poleg naslova društva naj dotični, ki rešuje za društvo, pripiše tudi čitljivo svoj naslov. Drugače se v bodoče rešitve ne bodo upoštevale. — Bog živi!

